

Europe 2031

Čo pre nás znamená, keď sa vývoj AI zvrtne

Autori: Daan Juijn, Stan van Baarsen, Judith Dada, Maximilian Negele, Lily Stelling, Philip Fox, Alex Petropoulos a Michiel Bakker.

Text a redakcia: Tom Chivers.

PDF vygenerované 16. novembra 2026. Online verzia na europe2031.ai/sk

Europe 2031

Súčasný vývoj AI si vyžaduje najambicióznejší politický program v dejinách povojnovej Európy. Ak s ním nezačneme teraz, Európa stratí schopnosť rozhodovať o vlastnej budúcnosti. Ocitneme sa na ekonomickom aj politickom okraji, s hodnotami, ktoré nedokážeme brániť, so sociálnymi systémami, ktoré nebudeme mať z čoho financovať, s rizikami, ktoré nezvládneme, a s Úniou, ktorá sa rozpadá.

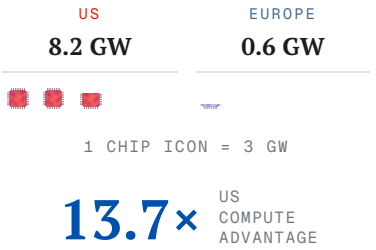
> **Marec 2031 – Washington, D.C.**
>
> *Caroline si opláchne tvár studenou vodou a pozrie sa na seba do zrkadla. Trasú sa jej ruky. Chytí sa okraja umývadla a čaká, kým to prejde. Cez malé okno vysoko nad jej hlavou vidí výhľad na washingtonskú oblohu, nevýraznú a jasnú.*
>
> *O kúsok ďalej na chodbe rozhoduje šesť ľudí o osude európskeho kontinentu. Nevie, či na niečom, čo povedala, bude záležať.*
>
> *Tuší, že skôr nie.*

Tento scenár opisuje, ako Európe hrozí prepad do bezvýznamnosti, ako ju AI k takému úpadku približuje a čo sa ešte dá urobiť, aby sme zmenili smer.

Pozrime sa naň očami fiktívnych postáv Caroline Duboisovej, francúzskej úradníčky v Bruseli, a Christiana Vogta, nemeckého zakladateľa rýchlo rastúcej AI firmy, ktorý sa práve presťahoval do Silicon Valley. Hoci sú tieto postavy vymyslené, udalosti, ktoré prežívajú, vychádzajú z existujúcich trendov a majú pôsobiť realisticky.

Aby sme pochopili, do akej miery Európe hrozí, že nadchádzajúcu revolúciu v AI premárni, musíme sa najskôr vrátiť na začiatok roku 2025 – pretože príbeh, ktorý sa chystáme rozprávať, sa už v tejto chvíli odohráva.

Január 2025 – DeepSeek: hľadajte a nájdete

V kancelárii Caroline Duboisovej to vrie. Čínska spoločnosť DeepSeek ráno predstavila nový model umelej inteligencie R1. Je lacný, výkonný a hoci sa na jeho vývoji nepodieľala nijaká európska firma, v Bruseli vyvolal vlnu nadšenia.

Caroline sa na Generálnom riaditeľstve Európskej komisie pre obchod a hospodársku bezpečnosť, DG TRADE, venuje digitálnym technológiám. Útvar rieši okrem iného clá a kontroly vývozu. Má dvadsaťosem rokov, v Komisii pôsobí tri roky a cíti, že si získava rešpekt kolegov aj nadriadených. Na rozdiel od nich má však o budúcnosť Európy vážne obavy a správa o DeepSeeku ju znepokojila. Nedávno navštívila Silicon Valley. Od Bruselu ho delí deväťtisíc kilometrov, no pocitovo je oveľa ďalej. V Kalifornii sa tvrdenie, že AI spúšťa novú priemyselnú revolúciu, považuje za samozrejmosť. V kanceláriách Európskej komisie znie takmer ako sci-fi.

R1 nadchol jej kolegov, pretože v ňom vidia dôkaz, že špičkovú umelú inteligenciu možno trénovať aj bez zdrojov gigantov zo Silicon Valley. Európski politici radi veria, že Američanov možno prekabátiť: byť menší, pohotovejší a vynaliezavejší a uspieť aj bez stoviek miliárd dolárov, ktoré prúdia do amerických dátových centier a obrovských tréningových behov.

Táto úvaha má svoju logiku. DeepSeek údajne vyvinul R1 za zlomok nákladov na ChatGPT od OpenAI či Claude od Anthropicu, pritom je podľa všetkého takmer rovnako výkonný. Dokonca využíva novú schopnosť „uvažovania“, ktorú začali zavádzať aj americké modely: svoj postup si rozpisuje na virtuálny poznámkový blok. Verejne dostupné sú aj jeho váhy, teda matematické hodnoty, ktoré určujú správanie modelu. Ktokoľvek ho preto môže prevádzkovať na vlastnej infraštruktúre bez závislosti od amerických technológií.

Nádejná bruselská nálada Caroline trochu strhne, no zatiaľ sa k nej nechce bezvýhradne pridať. Pozorne počúva opatrnejšie hlasy. Veľké skoky v efektívnosti predsa nie sú nič výnimočné: Anthropic, Google DeepMind aj OpenAI ich dosahujú pravidelne. DeepSeek má špičkových výskumníkov a postupuje rýchlo, čoskoro však narazí na nedostatok výpočtovej kapacity. Odkedy Spojené štáty obmedzili vývoz najpokročilejších čipov pre AI, ktoré Čína nedokáže sama vyrábať, krajina nemá dosť výkonu na trénovanie

najväčších modelov. Navyše platí, že nové úspory sa hľadajú ľahšie, ak máte k dispozícii veľa výpočtových zdrojov. Aj riaditeľ DeepSeeku priznal, že najväčšou prekážkou je americký zákaz vývozu čipov pre AI.

Silicon Valley preto prijíma R1 bez väčšieho rozruchu. Cloudoví giganti svoje masívne investície do AI nespomaľujú. OpenAI už o niekoľko dní predstaví o3-mini, pôsobivejší model než R1 a ďalší dôkaz, že americký vývoj pokračuje závratným tempom.

V Bruseli si správu o o3 takmer nikto nevšimne. Vziať ju vážne by znamenalo pripustiť, že vývoj AI naďalej zrýchľuje, poháňaný obrovskými americkými firmami, ktorých riaditeľom Európa nedôveruje.

Caroline nevie, ku ktorej strane sa prikloniť. Pred troma týždňami bola v Kalifornii a to, čo tam videla, nemôže dostať z hlavy.

Bývala u Christiana Vogta, priateľa zo študijného pobytu v Berkeley spred piatich rokov. Ona prišla zo Sciences Po, on z Technickej univerzity v Mníchove, teda z dvoch popredných európskych škôl. Christian sa presťahoval do San Francisca pred troma rokmi, práve keď Caroline nastúpila do Komisie. Založil firmu vyvíjajúcu image a video modely. Bola stále malá, no práve získala prvé väčšie investičné kolo. Spoločenský Christian navyše poznal *takmer každého*.

Celá návšteva ju vyviedla z miery. Christianov tím pracoval sedemdesiat až osemdesiat hodín týždenne a niektorí ľudia prespávali v kancelárii. Keď ju vzal na večeru k zakladateľovi iného startupu v Hayes Valley v SF (San Franciscu), rozhovory jej pripadali takmer nezrozumiteľné. Nie pre technické podrobnosti, ale pre pokojné presvedčenie, že svet sa od základov zmení. Jeden hosť vecne poznamenal, že do januára 2026 bude väčšinu jeho kódu písať Claude. Hostiteľ už prestal prijímať začínajúcich programátorov, pretože ChatGPT podľa neho čoskoro zvládne ich prácu lepšie. Niekto mimochodom odhadol, že všeobecná umelá inteligencia (AGI - artificial general intelligence), teda AI lepšia než človek vo väčšine úloh, príde o dva či tri roky. Caroline sa spýtala, čo by to znamenalo pre Európu bez konkurencieschopného sektora AI. Nikto pri stole sa však Európou vážnejšie nezaoberal. Nanajvýš ju vnímali ako zdroj regulačných komplikácií.

Cestou späť do Christianovho bytu Caroline priznala, že ju návšteva zmiatla. Christian sa zasmial. Po niekoľkých mesiacoch v Silicon Valley vraj začne „cítiť AGI“ aj ona. Caroline premýšľala, či sa Christian a jeho

priatelia neuzavreli do čudnej bubliny, možno až sekty. Alebo či nežije v minulosti ona sama.

Po návrate do Bruselu uvažovala, že o ceste povie riaditeľovi. Nevedela však, ako zážitok preložiť do jazyka Komisie. Ľudia, ktorých stretla, patrili k najinteligentnejším, akých poznala. Boli pokojní, bystrí a pôsobili, že vedia, o čom hovoria. Chcela ich brať vážne a presvedčiť o tom aj ostatných. V bruselskej zasadačke by však ich tvrdenia zneli šialene. Caroline preto mlčala.

Deň po vydaní R1 jej zabzučí telefón. Píše jej Christian.

Christian: takže Brusel si s DeepSeekom dáva víťazné kolo???

Caroline: Môj riaditeľ si myslí, že je to dôkaz, že ich dobehneme…

Christian: lol

Christian: ponaučenie je, že reasoning modely fungujú a čína ich vie postaviť

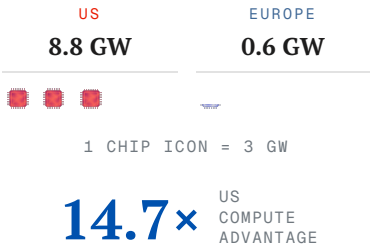
Christian: a o3-mini je lepší a nikto o tom nehovorí

Christian: tvoj riaditeľ by mal prísť do SF

Caroline: Kiežby.

Odloží telefón. Nevie, či má Christian pravdu. Rovnako si však nie je istá, že sa mýli. Opatrnosť voči R1 jej pripadá rozumná. Nadšenie tiež.

Február 2025 – Pripájame!!

Tri týždne po R1 organizuje Emmanuel Macron v Paríži AI Action Summit.

Séria summitov vznikla okolo bezpečnosti a medzinárodnej koordinácie – ročník 2023 v Spojenom kráľovstve sa volal AI Safety Summit – avšak ročník 2025 je iný. Geopolitická situácia sa vyhrotila. Rusko sa na Ukrajine pomaly posúva vpred, Donald Trump je už štrnásť dní späť v Bielom dome a už hrozí clami na európsky tovar. Európa sa teraz sústreďuje na konkurencieschopnosť, nie na bezpečnosť. A načasovanie je dobré: DeepSeek zjavne ukázal, že dobehnúť náskok je možné, a možno dokonca lacné. Európa chce dať najavo, že to s AI myslí vážne.

Predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyenová oznamuje fond InvestAI vo výške 200 miliárd eur, ktorého súčasťou je iniciatíva AI Gigafactories za 20 miliárd eur na vybudovanie štyroch až piatich veľkých AI dátových centier na európskej pôde. Macron prezentuje Francúzsko ako najlepšie miesto v Európe pre budovanie AI: so všetkou jadrovou energiou môžu vývojári pohodlne „pripájať“.

Po troch rokoch v Bruseli Caroline vie, že veľké číslo v titulku ešte nemusí veľa znamenať. Väčšinu zo sľubovaných 200 miliárd eur tvoria premenované existujúce fondy a predpoklad, že zvyšok doplní európsky priemysel. Skutočne nových peňazí je len zlomok a aj tie sa rozložia na päť rokov. Keď ich porovná s investíciami amerických cloudových gigantov do dátových centier, ktoré majú v roku 2025 presiahnuť 400 miliárd dolárov, strasie ju. Napriek tomu dúfa, že sa atmosféra mení a Európa sa prebúdza.

Christian: 200 miliárd?

Caroline: Je to z veľkej časti zbožné prianie.

Christian: balíky peňazí majú američania

Christian: tá vec v texase sa už stavia

Christian: ako naozaj tam jazdia bagre

Caroline: Ja viem.

Christian: ako brusel vníma altmana, ellisona, masayoshi sona na pódiu s trumpom

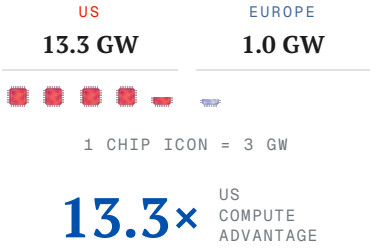
Caroline: No, nadšení nie sú.

Časť optimizmu zatieni ostrý protieurópsky prejav amerického viceprezidenta J. D. Vancea. Na summite zaútočí na Európu a o dva dni neskôr si vystúpenie zopakuje na Mníchovskej bezpečnostnej konferencii. Kamery zachytia európskych lídrov v publiku, ako len s námahou mlčia.

V nasledujúcich týždňoch dospejú Carolinini nadriadení k jednoznačnému záveru: transatlantický vzťah sa fakticky rozpadol. Washingtonu už nemožno dôverovať v obrane, energetike a teraz zjavne ani v technológiách. „Suverenita“ sa stáva novým zaklínadlom európskych metropol.

Suverenita sa však ľahšie vyhlasuje, než buduje. Nie je jasné, či nové odhodlanie povedie ku konkrétnym krokom, aspoň nie v umelej inteligencii. Caroline tuší, že pod verejnými vyhláseniami politikov prežíva stará skepsa. Skúsený kolega jej pri obede po Vanceových prejavoch naznačí, že obrovské dátové centrá možno vôbec netreba. Veď ich nevyhnutnosť na pódiu obhajovali Sam Altman, Larry Ellison a Donald Trump. Je to zjednodušený, no pochopiteľný postoj. Bruselská nedôvera k Trumpovi a elitám zo Silicon Valley siaha hlboko. Caroline však vie, že ak nedôveryhodní ľudia tvrdia, že vonku svieti slnko, ešte to neznamená, že musí byť tma.

August 2025 – Bubliny, ktoré nie a nie prasknúť

Európske nadšenie z AI po Paríži opadá. Summit bol dramatický, ale mesiace po ňom sa nesú v duchu pomalej, náročnej a nezáživnej tvorby politík. Ukazuje sa, že vybudovať kontinentálny AI ekosystém vyžaduje veci, ktoré samotné oznámenia vykúzliť nedokážu – talent, kapitál, dodávky energie – a k tomu know-how a odhodlanie to všetko skoordinovať. Prevažne iluzórny charakter tých 200 miliárd eur je teraz všeobecne známy a väčšina nadšenia z počiatočnej eufórie už opadla.

V USA žiadne také spomalenie nenastáva. Bitka o talenty sa vyostruje: Meta, ktorá za AI špicou trochu zaostala, preberá vrcholných výskumníkov od rivalov za platy, popri ktorých vyzerajú hráči Premier League podhodnotene. Mark Zuckerberg im dokonca osobne varí polievku, aby ich nalákal. Trumpova administratíva zverejní svoju národnú AI stratégiu s názvom „Winning the Race“, ktorá AI premenu opisuje ako „priemyselnú revolúciu, informačnú revolúciu a renesanciu – to všetko naraz“.

Európania, ktorí sa považujú za prízemnejších ako sú Američania, považujú takú rétoriku za prehnanú a poslov za nedôveryhodných. Caroline pravidelne počúva slovné spojenie „AI bublina“. Jej kolegovia už zažili, ako technologickí lídri preceňovali užitočnosť svojich produktov: „Pamätáte na NFT?“ hovorí jeden. „Tie obrázky opíc, čo ľudia kupovali za 50 000 dolárov?“

Christian: čo tie reči o bubline

Caroline: Sú všade. Od riaditeľa som to včera na porade počula trikrát.

Christian: počkaj, kým uvidia čísla tržieb anthropicu

Christian: tento rok urobia 9 miliárd

Christian: z nejakej jednej miliardy vlani.

Christian: to je úplne šialeneeee

Caroline: Spomeniem to.

Christian: nespomenieš

Spomenie to. Nikto ale veľmi nadšený nie je. Niektorí kolegovia poukážu na to, že Anthropic stále nie je ziskový.

Predstavu o „bubline“ posilní vydanie GPT-5. OpenAI okolo modelu vytvorí obrovské očakávania: Sam Altman zverejní obrázok Hviezdy smrti a zamestnanci hovoria o „roku AI agenta“. Verejnosť však dostane skôr sklamanie, v zásade uhladenejšiu verziu modelu o3. Stále halucinuje a robí hlúpe chyby.

Bruselskí skeptici si pripíšu ďalšie víťazstvo. „Hovoril som ti, že AI naráža na strop,“ povie jej kolega pri pive na Luxemburskom námestí, bez zlomyseľnosti. Caroline si medzitým vyslúžila povesť nekritickej zástankyne AI, hoci si nie je istá, či ju má oprávnene. Ani ona nevie, či sa kolegovia mýlia. GPT-5 ju sklamal. Možno Američania naozaj preháňajú. Možno má Brusel pravdu.

Niektorí odborníci namietajú, že GPT-5 zodpovedá exponenciálnej krivke rastu schopností AI: od uvedenia o3 napokon uplynulo len niekoľko mesiacov. Európski skeptici však tieto argumenty nepočúvajú. OpenAI sľúbila priveľa a marketingové zlyhanie prekrylo samotný technický pokrok.

Caroline: Čo si myslíš o GPT-5?

Christian: bola to chyba. mali pod tým menom vydať o3.

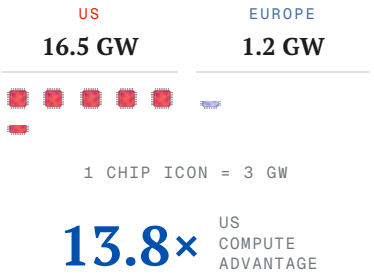
Christian: ale tá základná schopnosť sa stále hýbe

Christian: posledných pár mesiacov používame o3 v našej pipeline a je to úžasné

Peniaze stále prúdia do veľkých amerických laboratórií a súťaž o výstavbu dátových centier stále prebieha, ale tie peniaze akoby poskakovali sem a tam ako pingpongová loptička – Oracle a OpenAI podpíšu dohodu o výpočtovom výkone za 300 miliárd dolárov, z ktorých väčšina pôjde na čipy NVIDIA a NVIDIA na oplátku súhlasí, že do OpenAI investuje 100 miliárd dolárov. V San Franciscu sa tieto dohody považujú za dôkaz transformatívnej povahy technológie – staré zákony už neplatia. V Bruseli vyzerajú ako credit-default swapy z roku 2007: zložité, kruhové, nestabilné a pravdepodobne skončia zle.

Keď francúzsky Mistral získa 1,7 miliardy eur, prevažne od holandského výrobcu litografických zariadení ASML, Európa to oslavuje ako veľké víťazstvo. Kolo je pritom dvadsaťkrát menšie než posledné financovanie OpenAI. Reči o bubline odvádzajú pozornosť od možnosti, že európske firmy majú peňazí *primálo*. Ak je celý rozmach AI nadhodnotený, načo sa ponáhľať?

November 2025 – Dva svety

V novembri vydáva Anthropic Claude Opus 4.5. Žiadny tweet s Hviezdou smrti (Sam Altman mal taký post), žiadne odpočítavanie, žiadna veľká akcia. Model je dobrý (podľa väčšiny lepší ako GPT-5), ale na pomery roku 2025 bez drámy.

Dráma však je to, čo s ním ľudia začnú robiť.

Prelom v oblasti AI agentov napokon prichádza, ibaže inak, než si ľudia predstavovali. Veľké laboratóriá počas jari a leta uviedli produkty, ktoré priamo ovládali počítač: pohybovali myšou, vypĺňali formuláre a prechádzali rezervačnými systémami. Na papieri to znelo skvelo, v praxi väčšinou nefungovalo. Mnohí používatelia preto usúdili, že AI agenti ešte nie sú pripravení na bežné nasadenie.

Ukáže sa, že fungujú agenti, ktorí píšu kód. Terminálový nástroj Claude Code sa v spojení s modelom Opus 4.5 stane prekvapivým hitom roka. Christianov známy mal pravdu: v januári už väčšinu softvéru v Hayes Valley skutočne píše AI. Vývojári pochopia, že kód je univerzálne rozhranie. Kto vie písať programy, môže ovládať prakticky čokoľvek v počítači. Chcete odoslať e-mail alebo usporiadať dokumenty? Namiesto preklikávania aplikácií necháte Claude Code napísať skript.

V San Franciscu sa tento spôsob práce rýchlo udomácni. Hovorí sa o „mánii okolo Claude Code“. Vývojári mesačne minú tisíce dolárov na tokeny a odmietajú ísť spať, kým Claudeovi nezadajú úlohy, ktoré má dokončiť do rána. Oprávnene majú pocit, že na tom získavajú: rast produktivity je mimoriadny. Anthropic sa stáva najrýchlejšie rastúcou firmou v dejinách.

Christian: väčšinu nášho kódu teraz píše claude

Christian: nemyslím s asistenciou, myslím celý zhora nadol

Christian: moji inžinieri ho riadia ako junior tím

Christian: akurát nikdy nespí:D

Caroline: Je to pre tvojich inžinierov dobré?

Christian: zatiaľ áno

Christian: obrovský nárast v produktivite

Christian: laby to používajú interne a ich pokrok sa zrýchľuje

Christian: akože viditeľne zrýchľuje

Christian: a navyše teraz vypúšťajú nový opus každé tri mesiace

Christian: predtým to bolo každého pol roka

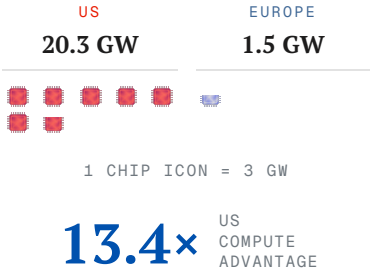
Caroline si správy číta v metre cestou do práce. Než dorazí k stolu, rozhodne sa, že to nadhodí na rannej porade svojho oddelenia.

Nedopadne to dobre. Caroline spomenie rast produktivity, nové tržby, čoraz kratšie cykly vydávania a laboratóriá, ktoré pomocou vlastnej AI vyvíjajú ďalšie modely. Miestnosť zostáva zdvorilá. Niekto sa opýta na recenzované štúdie. Ďalší poznamená, že agenti pre spotrebiteľov boli celý rok sklamaním. Caroline vysvetľuje, že nejde o spotrebiteľské produkty, ale o zrýchľovanie samotného výskumu. Porada sa presunie k ďalšiemu bodu.

Interné pravidlá navyše Carolininým kolegom prakticky zakazujú používať Claude či ChatGPT na pracovných zariadeniach. Samostatné americké nástroje AI sa považujú za riziko pre ochranu údajov. Komisia ponúka vlastné „GPT“, v skutočnosti iba obal okolo niekoľkých starších a malých modelov s otvoreným zdrojovým kódom. Ľudia, ktorí majú regulovať najpokročilejšie systémy AI, ich väčšinou sami nesmú používať.

Vracia sa do kancelárie nesmierne rozčarovaná z tvrdohlavosti svojich kolegov a snaží sa rozpamätať, kedy presne prestala mať o schopnostiach AI pochybnosti.

Február 2026 – Vojna na dvoch frontoch

Prvá polovica roku 2026 nie je, realisticky vzaté, ideálnou dobou na to, aby Európa postupovala uvážlivo v politike umelej inteligencie. Deje sa toho veľa. V januári americké špeciálne jednotky prepadnú Caracas a unesú Nicolása Madura. O pár dní neskôr Trump hrozí inváziou do Grónska. Vo februári Spojené štáty a Izrael bombardujú Irán. Ceny ropy raketovo stúpajú. Trump hrozí, že vystúpi z NATO, ak európski spojenci nepošlú lode na pomoc pri znovuotvorení Hormuzského prielivu.

Potom Ministerstvo vojny (DoW) vyhlási vojnu Anthropicu.

Roztržku spôsobí spor o zmluvu. Anthropic prenajímal svoje modely DoW a tie sa postupom času stali kľúčovými pre jeho vojenské operácie, vrátane tých vo Venezuele. Zmluva stanovila dve červené línie: Claude sa zatiaľ nesmie používať na plne autonómne smrtiace zbrane a nesmie sa používať na hromadné sledovanie amerických občanov. Anthropic vraj na týchto podmienkach trval od úplného začiatku.

Pentagon chce podmienky znovu prerokovať. Keď Anthropic odmietne, spor sa prudko vyhrotí. Ministerstvo najprv pohrozí, že firmu prinúti poskytnúť neobmedzený prístup podľa zákona o obrannom priemysle. Potom urobí pravý opak a označí ju za riziko pre dodávateľský reťazec, teda nálepkou zvyčajne vyhradenou firmám pod vplyvom nepriateľskej mocnosti. Označenie zakazuje všetkým dodávateľom Pentagónu obchodovať s Anthropicom. Firmu by to mohlo zničiť, pretože všetci jej poskytovatelia výpočtovej kapacity spolupracujú aj s ministerstvom.

Caroline: Čo by bolo potrebné na to, aby sa Anthropic presunul do EÚ?

Christian: to neurobia

Christian: sú to patrioti. chcú, aby vyhrala amerika.

Christian: mohli by skúsiť zrušiť autorské právo a ochranu zamestnancov

Christian: umožniť povoľovanie dátových centier. masívne buildouty. daňové úľavy

Caroline: To neprejde. Nie sme Silicon Valley.

Christian: aspoň pre nich môžete expanziu do európy urobiť atraktívnejšou

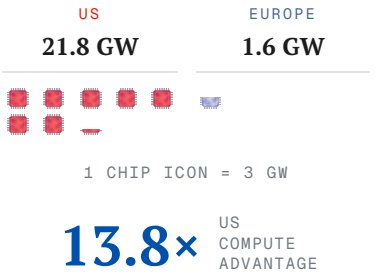
Caroline: Ľudia tu majú strach, že sa presunú do Londýna.

Christian: a čo by na tom bolo zlé?

Caroline sa neodtrhne od správ. Jednotlivé útržky do seba zapadajú nepríjemným spôsobom. Americká vláda sa prebrala k AI a teraz sa pokúša o korporátnu vraždu, pretože nedokáže ovládnuť firmu, ktorá ju stavia. V Bruseli majú úradníci zakázané používať špičkové AI nástroje na písanie memorand, vo Washingtone sa s nimi plánujú vojenské operácie.

Anthropic uspeje s návrhom na predbežné opatrenie proti označeniu za riziko dodávateľského reťazca, ale vzťah medzi firmou a vládou je teraz napätý.

Marec 2026 – Nová hranica

Francúzsko, Nemecko a Európska komisia oznámili iniciatívu Frontier AI Initiative už v novembri. Do konca prvého štvrťroka 2026 mala vzniknúť najlepšie financovaná nezisková výskumná organizácia pre AI na svete. Európa má podľa oznámenia všetok potrebný talent aj údaje a prostredníctvom pripravovaných gigatovární buduje výpočtovú infraštruktúru. Chýba jej iba organizácia, ktorá tieto výhody prepojí. Ľudia z odboru boli nadšení.

Prvý štvrťrok sa skončí a neziskový inštitút stále neexistuje. Vybudovať výskumnú organizáciu svetovej úrovne je ťažké aj bez neustálych geopolitických kríz. Poradcovia navyše odporúčajú celkom odlišné cesty. Jedni považujú veľké jazykové modely za slepú uličku a chcú hľadať novú paradigmu. Druhí navrhujú úzke zameranie na vedu alebo priemysel. Ďalší hovoria o kvantových počítačoch. Medzi ľuďmi, ktorých si Komisia zavolala, niet zhody ani v základnej otázke.

Peňazí je tiež málo. Francúzsko má obrovské problémy s dlhom, nový rozpočtový cyklus Európskej komisie je stále dva roky ďaleko, Nemecko peniaze má, ale práve sa zaviazalo vybudovať najsilnejšiu konvenčnú armádu v Európe.

Ak Frontier AI Initiative nezíska dostatok peňazí, nedokáže ponúknuť výpočtovú kapacitu ani odmeňovanie porovnateľné s americkými laboratóriami. Bez toho sotva priláka špičkových ľudí; bez špičkových ľudí zasa ťažko získa peniaze. Šíria sa obavy, že iniciatíva uviazla v začarovanom kruhu dobre známom z európskych technologických ambícií: inštitúcie sa nechcú zaviazať, kým projekt nefunguje, no bez ich záväzku fungovať nemôže.

V marci OpenAI získa v jednom kole 122 miliárd dolárov.

Caroline: Nepoznáš niekoho, kto by bol dobrý vedúci pre iniciatívu Frontier?

Christian: za bruselský plat?

Caroline: ľudia sú vraj ochotní urobiť výnimky

Christian: opýtam sa

Christian: vieš, že toto bude fungovať len vtedy, keď zrušíte všetku byrokraciu, že áno

Christian: ako to urobila británia

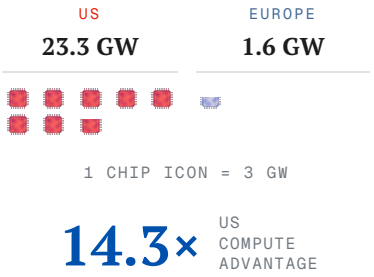
Christian: btw videla si to číslo pre openai?

Caroline: Áno.

Christian: to je viac ako kedykoľvek predtým dostali všetky európske aj iné firmy dokopy.

Christian: v jednom kole

Apríl 2026 – Mythos

Anthropic oznamuje doposiaľ najschopnejší model umelej inteligencie, ktorý dostal názov Claude Mythos.

Interné testovanie Anthropicu odhalilo, že je model tak zdatný v programovaní a bezpečnostnom výskume, že pomohol odhaliť tisíce doposiaľ neznámych zraniteľností naprieč všetkými hlavnými operačnými systémami a webovými prehliadačmi. Niektoré z nich sú desiatky rokov staré a nepozorovane sa ukrývali v kóde, ktorý za tie roky prešli tisíce vývojárov a bezpečnostných výskumníkov. Mythos ich našiel v priebehu niekoľkých týždňov.

Z Anthropicu sa prakticky cez noc stala jedna z najschopnejších kybernetických organizácií na planéte. Padlo rozhodnutie, že Mythos nemôže vyjsť, kým obrancovia kyberpriestoru nebudú mať možnosť zaplátať zostávajúce diery vo svojom softvéri.

Firma spúšťa Project Glasswing: obrannú koalíciu, ktorá dáva exkluzívny prístup k Mythosu malej skupine partnerov – medzi nimi AWS, Apple, Google, Microsoft, Nvidia, CrowdStrike – aby zraniteľnosti našli skôr, ako ich dokážu zneužiť protivníci. Cieľom je zabezpečiť americkú softvérovú infraštruktúru skôr, než otvorené modely dosiahnu porovnateľné útočné schopnosti, čo Anthropic odhaduje na šesť až dvanásť mesiacov.

Britský AI Security Institute – ktorý si v štátnej správe vybudoval špičkovú expertízu v oblasti AI – je prizvaný na testovanie, ale žiadna európska firma ani vláda prístup nedostane.

Christian: o glasswingu si predpokladám počula

Caroline: Áno.

Christian: nie je tam ani jedna európska firma

Caroline: Viem o tom.

Christian: celý softvérový stack kontinentu bude nezabezpečený voči americkým AI schopnostiam

Christian: chápe vôbec niekto v bruseli, čo to znamená

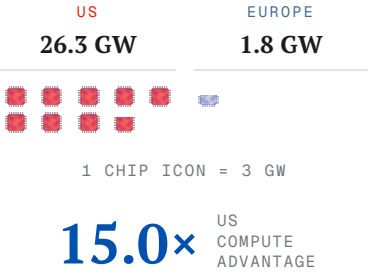
Veľa Európanov je voči deklarovanej výkonnosti Mythosu skeptických. „Preceňujú svoje produkty," uškrnie sa právnik Európskej komisie z oblasti poľnohospodárstva, ktorý v jedálni sedí pri vedľajšom stole vedľa Caroline. „Ups, zostrojili sme jadrovú zbraň. Ale nebojte sa, môžete si od nás kúpiť protiatómový kryt!" Keď Caroline namieta, právnik poukáže na to, že tvrdenie Anthropicu nemožno overiť, kým model nevydajú. „To je ale náhodička!"

Caroline drží svoju frustráciu na uzde len ťažko. Prečo by sa všetky veľké firmy verejne spájali s projektom Glasswing, keby to celé bol podvod? Ako to, že Mozilla tento mesiac odhalila dvadsaťkrát viac zraniteľností ako bežne? Pracuje celú noc na memorande o strategických dôsledkoch vylúčenia Európy z Glasswingu a podarí sa jej dohodnúť naliehavý briefing s riaditeľom, ktorý sa zdal byť oveľa vnímavejší.

EÚ a vlády členských štátov v nasledujúcich týždňoch naliehajú na Anthropic, aby im sprístupnil Mythos. Predstavitelia zodpovední za národnú bezpečnosť hrozbu chápu. Firma je opatrná, no ochotná rokovať. Keď však navrhne rozšíriť Glasswing o ďalších sedemdesiat organizácií, z ktorých mnohé sú európske, Biely dom namietne. Vraj by to nebolo bezpečné. Anthropic má navyše obmedzenú výpočtovú kapacitu: viac partnerov znamená menej výkonu pre americkú vládu.

Pred mesiacom chcela americká administratíva Anthropic zniesť z povrchu zemského. Teraz si chce najmocnejší model firmy nechať z veľkej časti pre seba. Nájde spôsob, ako agentúram umožniť prístup k Mythosu cez Glasswing, pričom označenie za riziko v dodávateľskom reťazci technicky stále platí. Biely dom zrazu usúdi, že s Anthropicom koniec koncov vyjsť dokáže. Prezident stále Anthropic označuje ako „woke", ale teraz tiež ako „veľmi múdry".

Jún 2026 – Vytriezvenie

Po osemnástich mesiacoch čakania predstaví DeepSeek ďalší model, V4. Vzhľadom na obmedzené zdroje firmy je pôsobivý, za americkou špičkou však stále zaostáva najmenej o pol roka. DeepSeek priznáva, že nemá dosť výpočtovej kapacity, aby model sprístupnil vo veľkom. Firma, ktorá na chvíľu presvedčila Európu, že na výpočtovej kapacite nezáleží, zostáva jej nedostatkom zviazaná rovnako ako predtým.

Európa je na tom oveľa horšie ako Čína. Mistral zaostal ešte viac. Podarilo sa mu získať ďalších 830 miliónov eur, v kole, ktoré je stopäťdesiatkrát menšie ako to posledné s OpenAI. Mistral zúfalo zháňa ďalší kapitál a začal rokovať s americkými investormi. Prevalia sa fámy, že SpaceX, raketový a AI konglomerát Elona Muska, zvažuje akvizíciu.

Christian: mistral to fakt možno predá spacexu

Caroline: To by francúzska vláda nikdy nedovolila.

Christian: lenže potrebujú prístup k obrovskému množstvu výpočtovej kapacity a kapitálu

Christian: myslím, že buď to predajú, alebo budú pokračovať v tom obrate na consulting

Christian: tak či tak je to koniec európskej frontier ai

Christian: akože tým to končí. žiadna ďalšia nie je

Príbeh infraštruktúry je rovnako beznádejný. Najväčší AI superpočítač v USA beží na 1 250 megawattoch. Ten najväčší v Európe na osemdesiattri. Plán gigatovární pre AI je ďaleko za harmonogramom, predpokladané sprevádzkovanie sa odkladá na rok 2029. Rozpočtové škrty znamenajú, že sa osekajú aj jeho ambície. Aj keby zajtra spadla nejaká gigatováreň pre AI zázrakom z neba, kompletne postavená, bola by oproti najväčšiemu americkému AI dátovému centru zhruba desatinová. Európa hostí iba päť percent celkovej svetovej AI výpočtovej kapacity. Spojené štáty osemdesiat.

Iste, nájde sa aj zopár dobrých správ: Softbank, tá istá firma, ktorá stála na pódiu s prezidentom Trumpom, sľúbila počas nasledujúcich piatich rokov investovať 45 miliárd dolárov do vybudovania kapacity AI dátových centier vo Francúzsku. Lenže Caroline sa naučila brať podobné sľuby s rezervou. Fluidstack, poskytovateľ cloudu, ktorý plánoval postaviť pri Paríži dátové centrum gigawattových rozmerov, tento nápad nedávno pustil k vode a navyše ku všetkému presunul svoje sídlo z Londýna do USA. OpenAI tiež cúvla z vlastných plánov postaviť v Spojenom kráľovstve veľké dátové centrum a odkázala pritom na regulatórne prekážky.

Keď v júni EÚ oznámi svoj dlho očakávaný balíček na posilnenie technologickej suverenity, Caroline má z tej slávy zmiešané pocity. Na jednej strane je diagnóza správna: Európa sa vážne stala príliš závislou od amerických technológií. Do balíčka sa dostalo aj jedno z jej navrhnutých riešení v podobe návrhu na vyhradené zóny, kde môže priemysel stavať AI dátové centrá v zrýchlenom tempe. Na druhej strane čísla nesedia. Deklarovaným cieľom EÚ je prilákať do roku 2036 do AI dátových centier 200 miliárd eur súkromného kapitálu – to je štvrtina toho, čo americkí cloudoví giganti minú len za rok 2026. Keď situáciu vysvetľuje jednému priateľovi, ten jej odpovie: „Takže navrhuješ desaťročný program veľkosti ich štvrťročného capexu a hovoríš tomu historická mobilizácia?“

Po rozsiahlych rokovaniach má vybraná skupina Európanov prisľúbený prístup k Mythosu. Kým však právnici dolaďujú zmluvy, Anthropic už trénuje Mythos 2.0. Americký prezident navyše práve podpísal výkonné nariadenie. Firmy vyvíjajúce najpokročilejšiu AI musia „dobrovoľne“ umožniť americkej vláde preveriť kybernetické riziká svojich modelov a vládne agentúry k nim môžu získať prístup ešte pred verejným vydaním. Každý dostatočne výkonný model musí najprv prejsť Washingtonom. Federálna vláda dostane až tridsať dní výhradného prístupu a spolurozhoduje o tom, ktorí „dôveryhodní partneri“ smú model používať pred jeho úplným zverejnením.

Caroline si nariadenie prečíta dvakrát. Tridsať dní možno prežiť. Oveľa dôležitejšie je právo vyberať partnerov. O tom, kto dostane model ešte v čase, keď má náskok pred verejne dostupnou konkurenciou, sa bude rozhodovať v utajenom procese vo Washingtone. Európske meno sa na zoznam samo od seba nedostane.

Christian: videla si to výkonné nariadenie?

Christian: toto je glasswing, ale pre každý nový model odteraz nastálo

Christian: o spojencoch tam nie je ani slovo. ani jedno

Caroline: Viem.

Christian: takže či európa dostane skorý prístup k najpokročilejším modelom

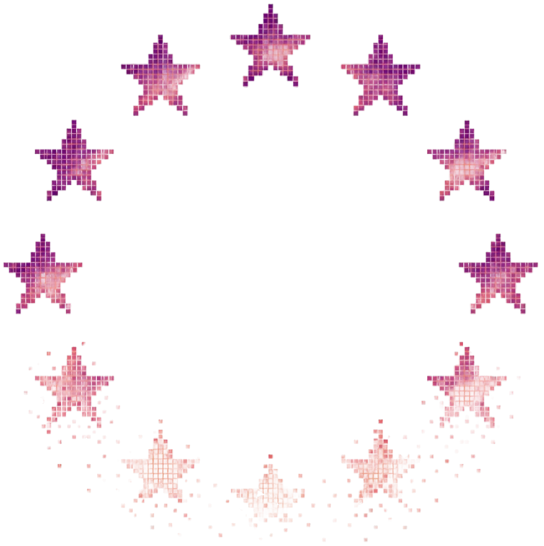
Christian: je odteraz ľubovoľným rozhodnutím NSA

Christian: každé tri mesiace, navždy

Anthropic a OpenAI medzitým naďalej rastú exponenciálnym tempom. Anthropic smeruje do konca roka k ročnému tempu tržieb 100 miliárd dolárov a uzatvára núdzové dohody o výpočtovej kapacite, aby zvládol prudko rastúci dopyt. V laboratóriách AI sa pracovné postupy menia takmer každý mesiac. Výskumníci riadia celé roje agentov, ktoré píšu väčšinu kódu. Umelá inteligencia už prispieva k vlastnému výskumu a vývoju: pomáha zlepšovať samu seba a vďaka týmto zlepšeniam sa zlepšuje čoraz rýchlejšie. Americký Federálny rezervný systém nedávno zverejnil výskum, podľa ktorého je zamestnanosť začínajúcich softvérových inžinierov výrazne nižšia, než sa očakávalo. Akcie softvérových spoločností padajú, pretože investori predpokladajú, že výkonné programovacie modely AI prevezmú veľkú časť ich trhu.

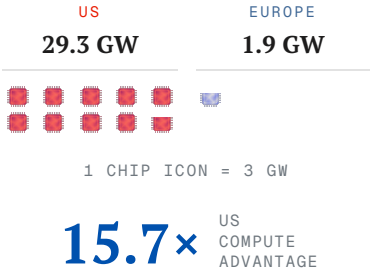
Caroline už osemnásť mesiacov do veľkej miery tušila, že k tomu všetkému dôjde, ale nedokázala s tým nijako zmysluplne niečo urobiť.

Scenár

Až do tohto bodu sa všetko, čo sme popísali, skutočne stalo – jediné fiktívne prvky predstavujú osobné príbehy Caroline a Christiana. Odtiaľto ďalej začíname špekulovať. Prestávame menovať jednotlivé AI firmy a namiesto toho odkazujeme na vymyslených aktérov: Atlas pre poprednú americkú AI firmu, Helios pre poprednú európsku a Zimo pre poprednú čínsku.

August 2026 – Rázcestie

Vo februári absolvoval nemecký kancelár štátnu návštevu Číny, kde si v Hangzhou prešiel čínske továrne na elektromobily a robotiku. Zasvätení uvádzali, že sa vrátil vytriezvený, s novým pocitom naliehavosti a posilnený v presvedčení, že nemecký výrobcovia zaostanú za svojimi čínskymi konkurentmi, ak nepridajú do kroku. Teraz si plánuje podobnú cestu do San Francisca. V posledných mesiacoch mu ľudia, ktorých si váži – nemecký lídri v oblasti biznisu a ekonómovia, americkí bankári – hovorili, že revolúcia v AI sa reálne deje. Chce to vidieť na vlastné oči. Pripojí sa k nemu priemyselná delegácia.

Kancelára len tak niečo neohromí, ale aj tentoraz sa z cesty vracia tichšie, než keď odchádzal. Uvedomil si, že európske elity za posledných osemnásť mesiacov situáciu zle odhadli. Kým sa dohadovali, či umelá inteligencia narazí na prekážku, technológia napredovala rýchlejšie, než predpovedali aj tí najväčší optimisti. Kým zvažovali dôležitosť AI, tá revolučne zmenila softvérové inžinierstvo a kyberbezpečnosť. A zatiaľ čo ospevovali svoje suverénne AI iniciatívy, ich závislosť od amerických poskytovateľov sa len prehlbovala.

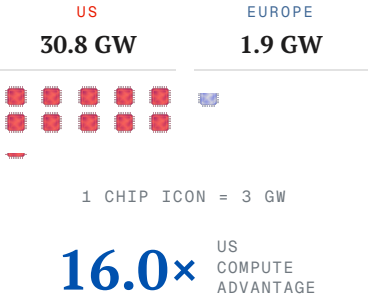
V nasledujúcich dňoch vedie sériu dlhých telefonátov s francúzskym prezidentom a predsedníčkou európskej komisie. Všetci traja cítia, že Európa dospela k bodu zlomu. AI bude naďalej rozširovať svoje schopnosti. Neexistuje žiadny pádny dôvod veriť, že sa zastaví na ľudskej úrovni. Preskupí trhy práce, bezpečnostné architektúry aj rovnováhu síl medzi kontinentmi. Európa je závislá a nepripravená. Ak sa má kormidlo otočiť, musí sa otočiť teraz.

Otázkou je, ako. Ich technickí poradcovia naliehavo žiadajú o úplnú regulačnú voľnosť pre prevádzkovateľov dátových centier a ďalšie firmy v dodávateľskom reťazci hardvéru. To, čo je v stávke, si podľa nich bezpodmienečne vyžaduje extrémne reakcie. AI rozpúta novú priemyselnú revolúciu a ak v Európe nedôjde k rýchlej industrializácii, zostane pozadu. Európa sa musí pohnúť rýchlejšie ako pri čomkoľvek, o čo sa kedy v dobách mieru pokúsila.

Ich politickí poradcovia usilovne žiadajú o niečo zdržanlivejšie a varujú, že ich vlády by nemuseli prežiť odpor verejnosti voči takémuto balíku opatrení. Ľudia nemajú AI v obľube; Francúzsko, Nemecko aj EÚ čelia

mnohým ďalším dôležitým výzvam a potrebu týchto opatrení pochopí len malá časť voličov. Tá „účinná reakcia“ podľa nich môže byť najúčinnejšia v ukončovaní politických kariér.

September 2026 – Pozitívna vízia

Na francúzsko-nemeckom summite o suverenite v oblasti AI v Štrasburgu prednesú francúzsky prezident a nemecký kancelár spoločný prejav. Napísali im ho ich politickí poradcovia.

Caroline ho sleduje doma v Lille. Obaja lídri hovoria o odhodlaní a o osude. Podľa nich si Európa už nemôže dovoliť byť v oblasti technológií, ktoré formujú jej budúcnosť, závislá od iných – to sa už prejavilo v energetike a obrane. Preto si Európa musí vybudovať vlastnú špičkovú AI.

Výzvu opisujú ako obrovskú, ale zvládnuteľnú. Sú k tomu potrebné investície, pravidlá, ktoré prinútia amerických poskytovateľov hrať fér, a verejnosť, ktorá nakupuje v Európe. V prejave zaznejú trefné slogany.

V nasledujúcich týždňoch prichádzajú oznámenia o AI skoro denne. Plánom je zahltiť skeptikov a vliať do ľudí pocit nádeje. Frontier AI Initiative dostane poriadne financovanie v podobe kapitálovej injekcie dvoch miliárd eur. Oznámia sa ďalšie štyri gigatovárne pre AI. Spustia sa nové programy na nasadzovanie AI. Európska komisia obviní amerického poskytovateľa univerzálnych modelov AI z nedodržania EU AI Actu. Zároveň začne dve konania o systémovom riziku podľa zákona o digitálnych službách v súvislosti s tým, ako zaobchádzajú s dezinformáciami vytvorenými pomocou umelej inteligencie, pričom sa opiera o najvoľnejšie formulované ustanovenia tohto zákona.

Ústredným opatrením, o ktorom Carolinini kolegovia hovoria pri káve, je návrh Komisie podporený Francúzskom a Nemeckom: nariadenie o digitálnej suverenite. Do roku 2032 by všetky kritické úlohy verejného sektora museli fungovať výlučne v európskom cloude a na európskom softvéri AI. Žiadna americká AI, nijaké americké cloudy. Záväzný termín má prinútiť aktérov konať a európskym poskytovateľom vytvoriť veľký, zaručený okruh zákazníkov.

Opatrenia sa stretávajú s úspechom. Odpútanie sa od USA je populárne a komentátori tento krok ospevujú ako priemyselnú politiku pre éru AI – Európa konečne vsádza na vlastné technologické firmy. Aj skeptickejší Carolinini kolegovia uznávajú, že sa konečne niečo hýbe.

Niektorí ekonómovia a odborníci na technologickú politiku majú pochybnosti. Európa sa podľa nich už nevyhne nepríjemným kompromisom. Investície sú príliš malé a neposkytujú dostatočnú

vyjednávaciu silu. Ciele verejného obstarávania neriešia roztrieštený jednotný trh, pracovné právo, ktoré brzdí startupy aj nasadzovanie AI, ani vnútroštátne pravidlá uzatvárajúce odvetvia ako zdravotníctvo či právne služby. Kroky podľa EU AI Actu sú dobre odôvodnené, no zásahy podľa aktu o digitálnych službách pôsobia prinajmenšom sčasti politicky. Nemala by si Európa vyberať svoje zápasy uvážlivejšie?

Lenže európske elity sú unavené z pesimizmu, a toto je pozitívna vízia, okamih zjednotenia pod jednou vlajkou. Ak majú tvorcovia politiky pochybnosti, väčšinu z nich si nechávajú pre seba.

Caroline má rozhodne pochybnosti. Trápi ju, že celý balík opatrení týkajúcich sa suverenity v oblasti AI predpokladá, že o šesť rokov bude Európa stále mať špičkový sektor AI, ktorý stojí za ochranu. Čo ak nebude?

Caroline napíše memorandum, v ktorom žiada opatrenia posilňujúce európsku vyjednávaciu pozíciu: záložný plán pre prípad, že Helios nedobehne konkurenciu, gigatovárne zaostanú za plánom alebo povinné preferovanie európskych riešení ponechá verejnej správe horšie nástroje, než ponúkajú Američania. Riaditeľ si text pozorne prečíta. Označí ho za podnetný príspevok a sľúbi, že ho posunie vyššie.

Christian: 2032? 100 % suverénne?

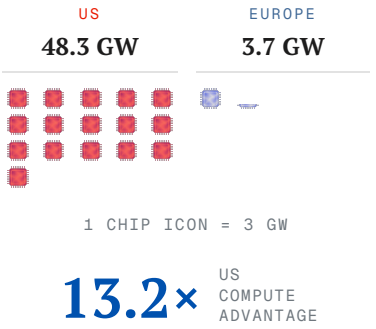
Christian: aký je plán b?

Caroline: Žiadny nie je.

Christian: to ma neprekvapuje

Medzi štyrmi očami si nemecký kancelár a francúzsky prezident povedia, že urobili, čo sa dalo. Ani oni nedokážu preraziť toľkými politickými realitami naraz. Systém by viac nezvládol.

Jún 2027 – Okno sa zatvára

Nasledujúce leto zverejní čínsky AI lab Zimo váhy modelu porovnateľného s Mythosom. Útočné kybernetické schopnosti, ktoré Anthropic držal za múrmi projektu Glasswing, sú zrazu dostupné komukoľvek. A nie každý má dobré úmysly.

Nové schopnosti umožnia hackerom prechádzať starým, zle zabezpečeným komerčným softvérom ako motorová píla cez papier. Európske univerzity, nemocnice, krajské vlády, každá inštitúcia, ktorá si nezaplatila kyberobranu triedy Mythos, zisťujú, že sú odrezané od vlastných systémov. Na obrazovkách im svietia len adresy kryptomenových peňaženiek a nezostáva im nič iné ako zaplatiť. Šancu majú jedine tí, ktorí používajú na obranu AI, čo ľudí privádza k zúrivosti voči labákom: vypustili chorobu a teraz predávajú liek, často za premrštené ceny.

Európa spoznáva dôsledky svojho pokusu o suverenitu tým najpriamejším možným spôsobom. Nariadenie o digitálnej suverenite práve prešlo a niekoľko členských štátov začalo s veľkým predstihom upravovať verejné obstarávania. Americký líder v oblasti AI, Atlas, je v kyberobrane na míle pred európskym šampiónom v umelej inteligencii Helios. Práve tie agentúry, ktoré najviac bojovali za nákup v Európe – organizácie, ktoré nakupovali výlučne od európskych dodávateľov – sú teraz tými, ktoré platia výkupné.

Organizácie, ktoré si ponechali aj americkú zmluvu, sú na tom lepšie. Aj ony však dostávajú iba druhotriednu ochranu. Americká vláda od vydania nariadenia neformálne schvaľuje každý nový najpokročilejší model. Do Európy sa najlepšie kybernetické systémy dostanú dva až šesť mesiacov po americkom uvedení, nebezpečne blízko schopnostiam verejne dostupných modelov a dlho po tom, čo ich získajú americkí hackeri. Oficiálne ide o bezpečnosť. V skutočnosti Washington objavil strategickú výhodu a nemieni sa jej vzdať.

Caroline trávi väčšinu júna na telefóne s národnými vládami. Rozhovory sú krátke a nepríjemné.

Christian: ako brusel zvláda tú vlnu ransomwaru

Caroline: Zle. Tá politika suverenity teraz dáva zabrať.

Christian: tá irónia

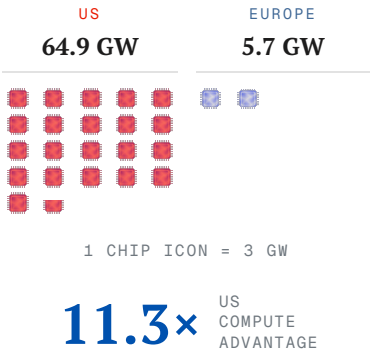
Caroline: Tu nám do smiechu nie je.

Christian: prepáč. máš pravdu

Práve keď sa situácia v Európe stáva neúnosnou, oznámi USA aj Čína prísne obmedzenia na open-sourcing najpokročilejších modelov AI. Washington sa odvoláva na národnú bezpečnosť a poukazuje na akceleráciu výskumu a vývoja protivníkov a na šírenie autonómnych kybernetických schopností. Peking hovorí o spoločenskej stabilite a poriadku. Obe vlády raz došli k rovnakému záveru: váhy najpokročilejších modelov sa stali príliš nebezpečnými na to, aby sa komukoľvek rozdávali.

Keď príde čínske oznámenie, Caroline pri odchode z kancelárie cíti okolo seba úľavu. Balík technologickej suverenity pritom oslavoval otvorené modely ako protiváhu americkej dominancii. Teraz sa však očakáva, že vlna ransomvéru spomalí, útok narazí na strop a obrana ho dobehne. Kríza je podľa kolegov zažehnaná. Málokto premýšľa nad tým, čo zákaz verejne dostupných váh znamená pre rastúcu závislosť Európy.

Január 2028 – Čas bilancovať

Šestnásť mesiacov po Štrasburgu bola Caroline povýšená a prešla do iného tímu.

Pokrok v AI je ešte rýchlejší ako v roku 2026, presne ako predpovedali riaditelia technologických firiem. Agenti teraz obsluhujú tabuľky, navrhujú softvér, ovládajú finančné nástroje. Jeden model vygeneruje obrázok, druhý otvorí Photoshop a preklikáva sa päťdesiatimi iteráciami, kým kompozícia nesedí. Caroline presedí ukážku agenta, ktorý sa v podnikovom softvéri pohybuje dvojnásobnou ľudskou rýchlosťou bez jediného zaváhania a pohľad na to jej nerobí dobre. Vedúce americké laboratóriá sú na najlepšej ceste k automatizácii samotného výskumu umelej inteligencie. Spoločnosť Atlas vstúpila na burzu, jej trhová kapitalizácia dosiahla štyri bilióny eur a v súčasnosti sa všetci zhodujú na tom, že umelá inteligencia je novým hnacím motorom sveta.

Konkurencia sa tiež zredukovala – dôsledok prudko rastúcich kapitálových nárokov a zotrvačných síl v oblasti výskumu a vývoja umelej inteligencie. Americké AI firmy na štvrtej a piatej pozícii zaostali ešte viac. Jedna z nich zvažuje, že svoj priekopnícky výskum zlúči v rámci partnerstva s popredným labákom. Druhá spustila paralelnú cloudovú službu a pokúša sa vyrábať čipy pre AI.

Helios, ktorý sa vezie na vlne európskej suverenity, si pôsobivo udržal pozíciu približne rok a pol za americkou špičkou. Získal miliardy od nových európskych investorov a udržal si talenty.

Relatívny odstup sa nezmenil, čo možno považovať za malé víťazstvo. Absolútny rozdiel je však oveľa horší. V roku 2023 predstavovalo osemnásť mesiacov jednu technologickú generáciu. Pri dnešnom tempe a kratších vývojových cykloch ich predstavuje niekoľko. Systémy AI navyše už nie sú iba chatboty. Vedú výskum liekov, automatizujú matematiku a kybernetickú bezpečnosť a preberajú veľkú časť kancelárskej práce.

Jeden z Carolininých dlhoročných priateľov, softvérový inžinier vo francúzskej maloobchodnej banke, jej pri pohári vína rozpráva, že jeho zamestnávateľ má politiku suverénnej AI. Môže čiastočne používať Atlas. Nesmie nahrávať nič podstatné – ani pomenovať stĺpce v datasete. Mohol by používať Helios, ale ten je horší. Takže v praxi si otvára Atlas na svojom súkromnom notebooku a súbory si prenáša tam.

Tento vzorec sa opakuje vo vnútri väčšiny veľkých európskych firiem. Všetci vedia, že sa to deje, ale nikto to nepovie nahlas.

A napriek tomu si niektorí bruselskí politici uchovali nádej.

Frontier AI Initiative funguje naplno. Francúzsko a Nemecko do nej vložili značný politický kapitál. Ponúkli konkurencieschopné odmeny a získali špičkových ľudí, z ktorých viacerí majú skúsenosti z amerických laboratórií. Jeden z výskumných smerov iniciatívy, modely sveta určené na trénovanie robotov, prináša skutočne sľubné výsledky a púta medzinárodnú pozornosť.

Rozpočet EÚ na rok 2028 uvoľnil značné nové prostriedky na umelú inteligenciu vo vede: medicína, materiály, energia – oblasti, v ktorých by Európa stále mohla presvedčivo zvíťaziť. Pilotné projekty po počiatočných ťažkostiach prinášajú pozitívne výsledky. Lekári sú produktívnejší. Učitelia hlásia lepšie výsledky žiakov.

Ani katastrofické predpovede o zamestnanosti sa zatiaľ nenapĺňajú. Počet pracovných miest výrazne neklesá dokonca ani v odvetviach, ktoré AI využívajú najviac. Konzultantom, právnikom, programátorom, analytikom či dizajnérom schopným riadiť nové systémy rastie výkon aj mzda. Keď AI preberá rutinu, cennejšími sa stávajú úsudok, vzťahy s klientmi a osobná zodpovednosť.

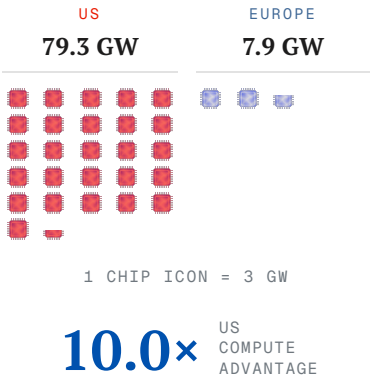
Jeden európsky premiér v rozhovore pripúšťa, že Európa mala pomalý rozbeh, trvá však na tom, že teraz doháňa zameškané a že európska umelá inteligencia vyvoláva nový boom produktivity. Caroline sa o to po príchode domov podelí s Christianom.

Caroline: Možno môj šéf nakoniec nie je taký zlý.

Christian: uži si ten boom produktivity

Christian: je to oneskorený ukazovateľ

Máj 2028 – Nedostatok výpočtovej kapacity

Svet teraz kričí po ďalšej výpočtovej kapacite.

Na každé predchádzajúce úzke hrdlo v dodávateľskom reťazci AI čipov sa našlo riešenie. Keď bol nedostatok fabov, TSMC a Samsung postavili ďalšie. Keď americké siete nezvládali ďalšie dátové centrá, laboratóriá zakúpili mobilné plynové turbíny a vyrábali si elektriku priamo na mieste. Keď sa zmenšili zásoby vysokorýchlostnej pamäte, presmerovala sa kapacita zo spotrebiteľských produktov – čo malo za následok, že ceny smartfónov vyleteli do výšky, ale to bol problém niekoho iného. Toto úzke hrdlo je však iné.

ASML, holandský polovodičový gigant, je jedinou firmou schopnou vyrábať EUV stroje, ktoré TSMC používa na výrobu čipov pre umelú inteligenciu. Výroba vzrástla zo šesťdesiatich na osemdesiatpäť strojov ročne, čo je reálne zlepšenie, ale voči raketovo rastúcemu dopytu po umelej inteligencii absolútne nedostatočné. ASML má vo svojom dodávateľskom reťazci viac ako 5 000 subdodávateľov. Ak ktorýkoľvek z nich nesplní plán, spomalí sa celý proces. Technologická náročnosť je navyše taká extrémna, že vylepšenie hoci len jednej zo 100 000 súčiastok, z ktorých sa stroj skladá, vyžaduje doktorát a roky špecializovanej praxe. A takých ľudí z klobúka skrátka nevytiahnete.

Washingtonu sa príliš nepáči, že spoločnosť ASML naďalej vyváža niektoré zo svojich starších imerzných litografických zariadení – v odbore označovaných ako „DUV“ – vybraným čínskym firmám, ktoré ich používajú na výrobu o niečo menej pokročilých čínskych AI čipov.

Vzťahy medzi USA a Čínou sa po krátkom období, keď v otázke open-source našli spoločnú reč, počas posledného roka opäť ochladili. Washington sa obáva, že len čo Čína dokončí budovanie vlastného polovodičového priemyslu, dokáže v produkcii prevalcovať Spojené štáty. Čína totiž zvyšuje kapacity v energetike závratným tempom, zatiaľ čo americká výroba elektriny v porovnaní s tým stagnuje. Ak sa z AI stane súťaž o to, kto postaví viac dátových centier, z dlhodobého hľadiska vyhrá Čína. Peking sa naopak obáva, že Washington získa v oblasti vojenskej AI nedobehnuteľný náskok skôr, ako čínsky polovodičový ekosystém úplne dozreje. Keby k tomu došlo, USA by mohli využiť svoju výhodu v oblasti umelej inteligencie na vynútenie geopolitických ústupkov. Obavy Pekingu

navyše nijako nezmierňuje ani skutočnosť, že niektorí šéfovia amerických AI firiem otvorene hovoria o využití vojenskej umelej inteligencie na „demokratizáciu“ autokratických režimov.

Washington si uvedomí, že musí konať rýchlo. Americký náskok v AI stojí aj na vývozných obmedzeniach, ktoré kedysi zaviedol na holandské litografické stroje EUV a americké čipy. Teraz na túto kartu vsadí všetko. Haag má zastaviť aj zvyšný vývoz starších zariadení DUV od ASML a ukončiť ich servis. Je to zásadné pritvrdenie: Čína tieto stroje používa aj na výrobu bežných čipov do telefónov a notebookov.

Holanďania vzdorujú a hľadajú podporu v ďalších členských štátoch EÚ. Chápu washingtonskú logiku, ale nechcú, aby im niekto hovoril, čo majú robiť, a už vôbec nie, aby ich do konfliktu veľmocí vtiahla administratíva, ktorá posledné dva roky Európu šikanovala.

Komisia sa postaví za Holanďanov, ale niekoľko členských štátov má doslova strach z amerických odvetných opatrení, ak by Európa naďalej vyvážala tieto stroje. Európska pozícia sa roztriešti skôr, než sa stihne poriadne sformovať.

Holanďania sa cítia zradení a obracajú sa na Japonsko a Južnú Kóreu, teda krajiny s podobne dôležitými pozíciami v dodávateľskom reťazci hardvéru, ktoré tiež čelia americkému tlaku, aby koordinovali spoločnú reakciu. Obe metropoly však naďalej silne závisia od americkej vojenskej podpory a pre istotu ich v uplynulých štrnástich dňoch navštívili vysokopostavení americkí predstavitelia. Zdvorilo sa vyhýbajú kontaktu.

Ak Holanďania neustúpia, Washington im pohrozí. Môže využiť pravidlo Foreign Direct Product Rule, ktoré Washingtonu umožňuje uplatňovať jurisdikciu nad akýmkoľvek produktom vyrobeným kdekoľvek na svete a kýmkoľvek, ak sa na jeho výrobu použila americká technológia alebo softvér. Je to ten istý nástroj, ktorým Washington v roku 2020 zadusil Huawei. A stroje od ASML toto kritérium spĺňajú hneď v niekoľkých ohľadoch. Ak by firma naďalej predávala do Číny akékoľvek stroje DUV, porušila by americké zákony. ASML by tak čelil likvidačným sankciám – odňatiu vývozných privilégií, občianskoprávnym pokutám a teoreticky aj trestnej zodpovednosti jednotlivých manažérov. Také sankcie by síce poškodili aj samotné USA, ktoré sú na strojoch od ASML závislé, ale ASML si nemôže dovoliť testovať, či Washington len blafuje. Holanďania kapitulujú.

Caroline si medzi schôdzkami číta správy na telefóne. Spomenie si na memorandum z roku 2026, v ktorom žiadala posilniť európsku vyjednávaciu pozíciu. Vybaví sa jej priateľská tvár riaditeľa, keď text označil za podnetný príspevok.

Christian: toto je varovný výstrel

Christian: povedz mi, že to tak berú

Caroline: Moji najbližší kolegovia áno.

Caroline: Iní tomu hovoria dočasný zádrhel.

Christian: ok

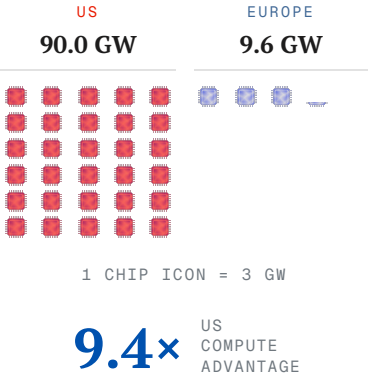
Christian: jasné

Caroline: Chápem, prečo to USA urobili.

Caroline: Ale nedokázali sme vyrokovať ani jednu jedinú vec na oplátku.

Christian: to je v riti

August 2028 – Nápis na stene

Modely AI už neuvažujú v angličtine.

Nové systémy si postup prestali zapisovať do digitálneho poznámkového bloku, ktorý dokázali čítať ľudia. Namiesto slov pracujú s dlhými radmi čísel, vysokodimenzionálnymi vektormi, ktorým spoľahlivo nerozumejú ani iné modely. Keď už nemusia zložité myšlienky prekladať do angličtiny, uvažujú rýchlejšie a hlbšie. Ich schopnosti prudko vzrastú.

Výskumníkov bezpečnosti to znepokojuje. Viaceré metódy kontroly stáli práve na čitateľnom zázname uvažovania. Ako zistiť, či model tajne nesleduje vlastný cieľ? Ako zachytiť nebezpečné správanie, keď nevidno postup, ktorý k nemu viedol? Bruselskí experti chcú, aby Európsky úrad pre umelú inteligenciu prinútil vývojárov vrátiť sa k čitateľným záznamom alebo inak dokázať, že vnútornému fungovaniu systémov rozumejú. Úrad je však už zapletený do ostrých sporov s dvoma americkými firmami. Transatlantický vzťah ďalší konflikt nemusí uniesť.

Pre väčšinu ľudí sú dôležitejšie praktické dôsledky. Modely už spoľahlivo dokončujú výskumné úlohy, ktoré im predtým trvali celé dni. Americkí zamestnávatelia, ktorí sa doteraz zdráhali prepúšťať, začnú rušiť miesta. Nábor absolventov ďalej slabne a nezamestnanosť rastie čoraz rýchlejšie.

Európa cíti menší tlak na pracovné miesta, zároveň však rastie pomalšie. Jej hospodárstvo pridáva 1,6 percenta, americké 3,8 percenta. Rozdiel je neprehliadnuteľný a pripisuje sa najmä tomu, že Spojené štáty dokážu z AI vytvárať väčšiu ekonomickú hodnotu. Európa má často prístup k rovnakým modelom, nie však k rovnakým výnosom. Dôvody sú tri.

Prvým je vlastníctvo. AI firmy a poskytovatelia infraštruktúry, ktorých tržby raketovo rastú, majú sídla v USA. Európske startupy zamerané výlučne na umelú inteligenciu síce existujú, ale práve americké fondy rizikového kapitálu zabezpečujú financovanie ich ďalšieho masívneho rastu – a tie najrýchlejšie rastúce firmy sa tak čoraz častejšie sťahujú za oceán.

Druhým dôvodom je miera adopcie technológie. Napriek európskym pilotným programom postupujú americké firmy pri integrácii najmodernejšej umelej inteligencie do svojich pracovných postupov oveľa agresívnejšie. Niektoré európske podniky brzdia roztrieštené pravidlá, iné zase manažérska kultúra odmietajúca riziko alebo interné smernice, ktoré ich nútia používať síce domáce, ale menej kvalitné alternatívy. Advokátska

kancelária v Miláne, ktorá si kedysi účtovala prémiové sadzby za znalosť talianskeho obchodného práva, teraz konkuruje americkej firme, ktorej AI zvláda taliansku, francúzsku i nemeckú jurisdikciu naraz, rýchlejšie a lacnejšie. Právnici tejto talianskej firmy majú najpokročilejšie modely stále zakázané. Ten istý vzorec sa opakuje v poradenstve, softvéri, marketingu a financiách.

Tretím rozdielom je schopnosť firiem meniť vlastné fungovanie. Stredne veľké americké podniky sa vedia okolo AI prestavať za niekoľko mesiacov: majú jednoduchšiu štruktúru, menšie tímy a kratšie rozhodovanie. Európskym firmám to trvá roky. Brzdia ich odbory, interné pravidlá aj ochrana pracovných miest. Časť zamestnancov je vďaka AI výrazne výkonnejšia, iní iba predstierajú prácu: prihlásia sa, odsedia porady a zvyšok nechajú na agentov. Získajú čas na rodinu či dlhé obedy, firmy však platia za technológiu aj za ľudí, ktorých kapacitu nevyužívajú. Peniaze potrebné na rast zostávajú viazané v starom modeli.

Prichádza to v čase, keď sa európska ekonomika už tak či tak trápi – jej kľúčové výrobné odvetvia sa čoraz viac sťahujú za oceán a medzi najhoršie zasiahnutými sú kedysi ospevovaní výrobcovia áut. Premeškali boom elektromobilov a teraz čelia nesmiernemu tlaku zo strany lacnejších a lepších čínskych vozidiel, čo milióny pracovníkov ponecháva v neistej budúcnosti.

A teraz sa začína rozpadávať aj európska daňová základňa. Peniaze, ktoré predtým plynuli do práce, čoraz viac smerujú k americkým firmám a ich investorom, z veľkej časti cez jurisdikcie s nízkymi daňami, kam európske štátne pokladnice nedosiahnu. Zároveň po celom kontinente pribúda žiadostí o podporu v nezamestnanosti – nie dramaticky, ale americké čísla naznačujú, kam to smeruje. A AI boom ženie nahor globálne úrokové sadzby, takže krajina ako Francúzsko musí míňať stále väčšiu časť svojho ročného rozpočtu na splácanie štátneho dlhu.

Caroline: Asi ti konečne rozumiem.

Caroline: Jediným skutočným liekom na európsku špirálu úpadku je hospodársky rast.

Caroline: Lenže rast sa deje v USA.

Christian: no práve

Caroline: Práve som narazila na jednu bývalú spolužiačku.

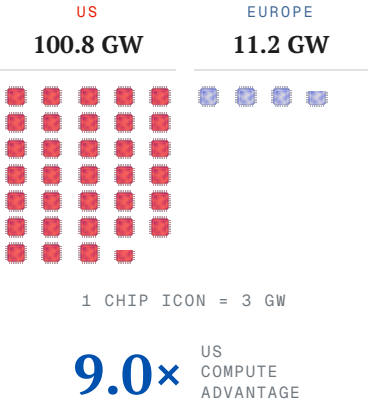
Caroline: Pracuje tri hodiny denne.

Caroline: Zvyšok necháva na agentoch.

Caroline: Vraj sa dala na záhradkárstvo.

Christian: tak to gratulujem, asi.

November 2028 – Vox populi

Konajú sa americké prezidentské voľby. Svet, ako vždy, zadržiava dych.

AI bola určujúcou témou kampane, ale nie tak, ako by si priemysel prial. V tomto čase už väčšina Američanov nechce mať s AI nič spoločné. Klimatické skupiny majú obavy z energetickej spotreby dátových centier, odbory sa boja o pracovné miesta, učitelia ju chcú dostať preč z učební, právnici zo súdnych siení.

Počas primárok išli populisti zľava aj sprava do volieb s agresívnym programom zameraným proti umelej inteligencii. Vyzývali na moratóriá na dátové centrá, ochranu pracovníkov, zákazy AI v školstve a vekové obmedzenia. Z hlavných volieb vzišli kandidáti s centristickejšími názormi – silné väzby na priemysel pomohli určitým kampaniam, no negatívna nálada nezmizla. Ľudia sú nahnevaní.

Odpor voči AI sa šíri naprieč americkou politikou, spoločnosť však nespája. Naopak, prehlbuje priekopu medzi elitami, ktoré z technológie ťažia, a strednou triedou, pre ktorú je desivá, neľudská alebo nemorálna. Rastúcu nerovnosť sleduje v priamom prenose. Protesty sú čoraz častejšie, niekoľko riaditeľov technologických firiem prežilo atentát a niekto nedávno podpálil dátové centrum. Vláda napriek tomu nemôže proti AI tvrdo zakročiť. Nový prezident je, rovnako ako ten predchádzajúci, presvedčený, že USA musia v súťaži o AI poraziť Čínu, inak budú čeliť neprijateľným hrozbám pre národnú bezpečnosť. Takže namiesto toho, aby verejnosti dal to, čo chce, v snahe ju upokojiť, vydá pár provizórnych riešení, ktoré sú len dočasnou náhradou.

Nespokojnosť s AI sa šíri aj do Európy. Ľudia sú nahnevaní na americké technologické firmy a chcú, aby vlády zasiahli. Žiadajú silnejšie záchranné siete, pričom si neuvedomujú, že Európa si sotva môže dovoliť tie, ktoré už má.

Európske AI firmy medzitým zaostávajú ešte viac.

Priepasť medzi Heliosom a Atlasom sa napriek verejným investíciám, dotáciám a zvýhodneným zákazkám ďalej prehlbuje. Americké laboratóriá využívajú roje interných agentov AI, ktoré píšu väčšinu ich kódu, a algoritmický pokrok dosahujú viac než dvojnásobnou rýchlosťou oproti čisto ľudským tímom. Atlas brzdí už len nedostatok výpočtovej kapacity, ale aj tak jej má viac než ktokoľvek v dejinách. Helios, ktorý disponuje len

zlomkom výpočtového výkonu a nemá prístup k najlepším americkým modelom určeným na internú potrebu, je násobne pomalší vo výskume. Každý mesiac sa priepasť prehlbuje.

Verejné iniciatívy prinášajú úžitok, no suverenitu Európy zásadne neposilňujú. Frontier AI Initiative dosiahla pôsobivý pokrok vo svojej agende na zvýšenie interpretovateľnosti modelov, čo celosvetovo prospieva k spoľahlivosti AI, lenže jej program world (svetových) modelov bol prakticky vytunelovaný. Akonáhle výsledky začali naberať na sile, spoločnosť Atlas si všimla pokrok, bleskovo zostavila vlastný tím a podarilo sa jej prebrať štyroch z najlepších výskumníkov iniciatívy Frontier AI Initiative výmenou za astronomické rozpočty na výpočtovú techniku. Výskumníci síce chceli zostať, ako hovorili kolegom pri odchode, verili v európsky projekt a chceli pomôcť. Lenže v určitú chvíľu viera nestačí.

Verejnosť vidí, že veľkolepá AI stratégia EÚ zlyháva. Investície do šampiónov, ako je Helios, nepomohli dohnať náskok. Regulačné opatrenia podľa Digital Services Act (DSA) nevyrovnali trhové prostredie. Ich najviditeľnejším prínosom bolo to, že vyprovokovali Američanov a zhoršili vzťahy medzi EÚ a USA.

Lenže Európa do projektu vložila ohromný politický kapitál – aj ten skutočný – a priznať neúspech by znamenalo priznať, že nechala dva roky a desiatky miliárd eur v slepej uličke. A tak všetko vsádza na jednu kartu a úsilie ešte zdvojnásobuje.

Európska komisia oznámi nový Európsky fond pre suverenitu v oblasti AI vo výške 20 miliárd eur, ktorý sa zameriava na fotoniku, edge AI a ďalšie paradigmy „budúcej vlny“. Je to evidentne riskantná stávka. Tie isté inštitúcie, ktorým sa nepodarilo premeniť peniaze na najmodernejšie technológie, sú teraz vyzývané, aby to skúsili znova – s náročnejším cieľom a za kratší čas. Ako na jednej recepcii hovorí poľský europoslanec Caroline, je to prvý známy prípad, keď niekto zvyšuje stávku, hoci nemá v ruke ani jednu kartu.

Rozpory sa prehlbujú. V Nemecku vedie v prieskumoch pred nadchádzajúcimi spolkovými voľbami populistická strana s programom, ktorý sa výslovne stavia proti umelej inteligencii – Zastavme stroje, zachráňme nemecké pracovné miesta. V Taliansku, kde sú euroskeptické vlády normou už pol dekády, vedú populistické strany otvorenú kampaň za referendum o členstve v EÚ.

V Paríži dochádza trpezlivosť. Élysée už neverí, že plán EÚ prinesie výsledky v potrebných časových horizontoch. Helios, jediný skutočný zostávajúci európsky hráč na poli LLM, môže byť v najbližších mesiacoch natrvalo vytlačený z trhu. Po intenzívnych rokovaniach Francúzsko oznámi štátnu investíciu 15 miliárd eur do Heliosu za podiel vo výške 17 %, kreslo v predstavenstve a právo veta v budúcich kolách financovania.

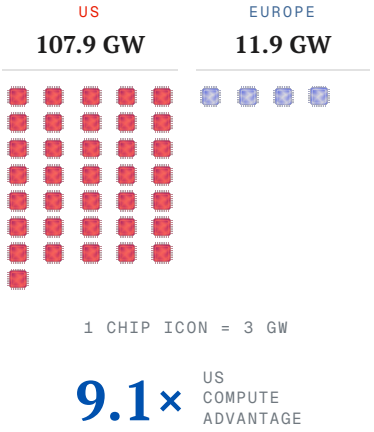
Christian: francúzsko práve kúpilo mŕtvolu

Caroline: To nie je fér.

Caroline: Títo ľudia sa aspoň naozaj snažia niečo robiť.

Christian: na faktoch to nič nemení

Január 2029 – Sen o robotickej ekonomike

Čínska stratégia AI sa od európskej príliš nelíši, s jedným zásadným rozdielom: zjavne funguje. Rovnako ako Brusel aj Peking podporuje najsľubnejšie firmy, chráni odvetvie dotáciami a verejnými zákazkami a tlačí na rýchle nasadzovanie. Centralizovaný autoritársky štát však dokáže presadiť svoju agendu ľahšie než dvadsaťsedem hašterivých členských štátov. Keď boli výpočtové zdroje roztrieštené medzi viaceré laboratóriá, strana im jednoducho nariadila zdroje spojiť. Európska komisia takú právomoc nemá. Čína má viac talentovaných pracovníkov a tiež prístup k lacnej a hojnej energii. Špičkové čínske laby tak naďalej zaostávajú za USA o necelý rok.

Dôležité je, že Čína neverí, že jej stratégia závisí od toho, aby bola na absolútnom vrchole v oblasti kognitívnej umelej inteligencie. Vláda od začiatku chcela, aby umelá inteligencia najprv posilnila reálnu ekonomiku, a má obrovský náskok vo výrobe robotiky. Masívne štátne dotácie zvýšili ročnú výrobu humanoidov na viac ako milión kusov. Domáceho robota si teraz môžete kúpiť za 10 000 eur. V mestách ako Shenzhen je bežné vidieť humanoidov, ktorí upratujú ulice, alebo štvornohých robotov doručujúcich balíky. Peking vsádza na to, že mu stačí držať sa tesne v pätách Silicon Valley, aby sa s príchodom ďalších schopností využiteľných v robotike začala jeho priemyselná výhoda vyplácať.

Táto stávka stále vyzerá životaschopne a v USA rastie znepokojenie. Americkí politici začali súťaž s Čínou v oblasti AI označovať za druhú studenú vojnu. Napätie ešte vzrástlo po tom, čo USA donútili ASML zastaviť vývozy do Číny, načo Peking a Washington sprísnili zabezpečenie okolo svojho vývoja AI. V USA spravodajské služby preverujú výskumníkov, ktorí na prístup k váham modelov Frontier potrebujú bezpečnostnú previerku – federálna vláda pravidelne obviňuje Čínu z krádeží algoritmických tajomstiev. Čína čiastočne znárodnila Zimo a do svojich snáh v oblasti AI vkladá všetku svoju značnú silu. Keď časť čínskej rozvodnej siete v blízkosti jedného veľkého dátového centra Zimo vypadne, šíria sa povesti, že to bol výsledok kybernetického útoku s využitím umelej inteligencie, za ktorým stáli USA.

Christian: som v Shenzhene.

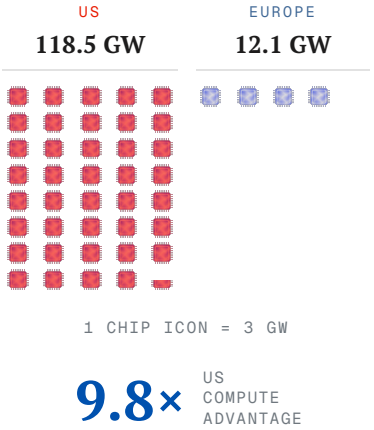
Christian: práve mi robot v námornickej čiapke namiešal negroni

Christian: robia tu roboty ako na bežiacom páse

Caroline: Bolo to negroni dobré?

Christian: hej. výborné

Apríl 2029 – Prístup bez obmedzení

Dopyt po AI prudko rastie a ponuka výpočtovej kapacity s ním nedrží krok. Laboratóriá prideľujú prístup k najpokročilejším modelom na prídel a zvyšujú ceny. Firmy zúfalo zháňajú tokeny.

Americké firmy prevádzkujú 70 percent svetovej AI výpočtovej kapacity a predávajú svoje služby po celom svete. To znamená, že americká infraštruktúra sa používa na to, aby boli zahraničné firmy produktívnejšie, zahraničné armády schopnejšie a zahraničné laboratóriá konkurencieschopnejšie – aj keď k tomu poslednému dochádza cez nelegálne destilačné útoky, nie cez legitímny predaj. Washington si pre to robí deň čo deň väčšie starosti.

Americká previerka nových modelov v záujme národnej bezpečnosti získala oficiálnu podobu a už ani nepredstiera, že je dobrovoľná. Prístup k najschopnejším modelom je štandardne priškrtený, sčasti preto, aby sa ušetrila výpočtová kapacita pre amerických zákazníkov. Ako prvé ho dostávajú domáce vládne agentúry, po nich vlády spojencov a nepriateľské štáty vôbec.

Prístup k modelom a ich váham je iba jedna časť problému. Pre nedostatok výpočtovej kapacity sa vzácnym tovarom stáva aj samotná prevádzka modelov, teda inferencia. V apríli už Washingtonu dôjde trpezlivosť. Začne prideľovať nielen prístup, ale aj objem používania, dokonca aj najbližším spojencom.

Nariadenie *Frontier Inference Services Rule* (FISR) zavádza licenčný režim pre jednotlivé krajiny. Blízki spojenci v 1. kategórii, ako sú anglofónne krajiny z aliancie pre zdieľanie spravodajských informácií v rámci „Five Eyes“, ďalej Japonsko, Južná Kórea, Taiwan a Holandsko – získajú neobmedzený komerčný prístup. Nepriateľské štáty 3. kategórie ho majú štandardne zamietnutý. Väčšina Európy spadá do 2. kategórie spolu s približne stovkou krajín. Poskytovateľ smie zákazníkom z tejto skupiny prideliť najviac 25 percent kapacity na prevádzku svojich najpokročilejších modelov. Jednotlivé licencie sa posudzujú aj podľa „súladu so záujmami národnej bezpečnosti Spojených štátov“.

Pre Brusel je najdôležitejším číslom práve tých 25 percent, a to je zlá správa. Samotní európski zákazníci totiž v súčasnosti spotrebúvajú takmer štvrtinu americkej prevádzky najpokročilejších modelov. Spravodlivé rozdelenie tohto objemu medzi približne osemdesiat ďalších krajín by znamenalo zníženie európskych prídelov približne na polovicu. V priebehu týždňa dostanú európski firemní zákazníci bez dlhodobých zmlúv od svojich poskytovateľov oznámenia, ktoré znížia objemy a zvýšia ceny. Nemôžu prejsť k inému dodávateľovi, k inému labu, pretože každý americký poskytovateľ podlieha tým istým obmedzeniam.

Európa je od americkej AI závislá, Spojené štáty však porovnateľnú závislosť od Európy nemajú. Výpočtová kapacita je taká vzácna, že strata európskych zákazníkov hospodárske výsledky laboratórií takmer neovplyvní. Už aj tak boli kapacitne obmedzené, takže inferenciu, ktorú prestali predávať do Európy, možno presmerovať na americký dopyt alebo interný výskum. Atlas aj jeho konkurenti v súkromí tlačia na Biely dom, aby obmedzenia zmiernil. Verejne však obavy vyjadriť nechcú, pretože čím viac okolo AI pribúda obmedzení v záujme národnej bezpečnosti, tým dôležitejšie sú dobré vzťahy s federálnou vládou. Okrem toho sa sústreďujú na to, aby vyhrali nad konkurenciou a udržali si kontrolu nad AI, ktorá začína byť schopnejšia než ľudia, ktorí ich riadia. Na Washington teda v podstate netlačí nič, čo by ho prinútilo zmeniť svoj postoj.

V Bruseli sa zvolá mimoriadne zasadnutie Európskej rady. Francúzski a nemeckí ministri mieria do Washingtonu, aby požadovali zaradenie do 1. kategórie. Je im povedané, že 2. kategória lepšie odráža „súčasný stav bilaterálnych vzťahov“.

Caroline si zápis zo schôdze číta v metre cestou domov. Vždy vedela, že táto chvíľa príde. Napriek tomu ju to zasiahlo ako ťažká rana.

Caroline: Teraz to už chápu. Len je príliš neskoro.

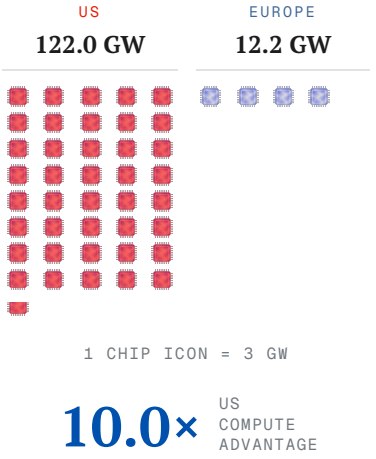
Christian: hej

Christian: toho som sa bál

Christian: ako dlho bude trvať, než pohrozia, že zakážu všetok prístup

Caroline: Hovorila som si to isté.

Máj 2029 – Bod zlomu

Týždeň po zavedení limitov na prevádzku modelov neprestávajú v európskych metropolách zvoniť telefóny. Firmy v panike sa snažia oddialiť nevyhnutné. Riaditeľ francúzskej energetickej spoločnosti volá do Elyzejského paláca: jeho tímy kybernetickej bezpečnosti už teraz v boji proti útokom podporovaným AI strácajú pôdu pod nohami a že obmedzenie prístupu k americkým pokročilým modelom na polovicu vystaví kritickú infraštruktúru nebezpečnému riziku.

Šéf dánskeho logistického gigantu oznamuje premiérovi svojej krajiny, že po rokoch optimalizácie je firma závislá na amerických systémoch, ktoré teraz nemôže ľahko nahradiť, a že celý ich obchodný model je ohrozený. Nemecká delegácia menších firiem varuje kanceláriu kancelára, že už samotné zdraženie zabráni tisícom malých firiem vôbec používať najpokročilejšiu AI.

Európske firmy, ktoré pravidlá suverénnej AI odložili bokom, roky stavali svoje fungovanie na amerických agentoch. Teraz o nich môžu prísť zo dňa na deň. Európske alternatívy zaostávajú takmer o dva roky a čínske neprichádzajú do úvahy pre nikoho, kto má právne oddelenie.

V Bruseli konečne nikto netvrdí, že je AI preceňovaná. Caroline nepočula slovo „bublina“ celé mesiace. Jej riaditeľ, ktorý hovorieval, že preháňa, teraz trávi celé dni na telefóne s hlavnými mestami členských štátov a rieši škody. V utorok popoludní sa zastaví pri jej stole s dvoma kávami a jednu jej podá. Vypijú ich takmer bez slova. Caroline si uvedomuje, že väčšie ospravedlnenie sa jej od neho nedostane.

Problému už rozumejú všetci. Rozumieť mu a vedieť ho vyriešiť sú však dve celkom odlišné veci. Dopyt po modeloch Heliosu prudko vzrástol a ďaleko prevyšuje možnosti firmy. Gigatovárne pre AI sa konečne stavajú, do prevádzky však vstúpia až na budúci rok. Ani potom nepokryjú viac než nepatrnú časť chýbajúcej kapacity.

Christian: vieš čo je na tom vtipné

Christian: francúzsko na tej investícii do Heliosu rozprávkovo zarobí

Christian: nový dopyt šialene letí hore

Caroline: Pekné 3D šachy.

Európska ekonomika sa ocitá v zovretí. Po sérii napätých telefonátov s Washingtonom sa európski lídri rozhodnú, že treba podniknúť drastické kroky. Komisia po prvýkrát vo svojej histórii začne formálne vyšetrovanie na základe nástroja proti ekonomickému nátlaku (ACI) – „*obchodná bazuka*“, ako to bruselskí novinári prezývali v dobách, keď to bola ešte obyčajná hrozba, pri ktorej nikto neočakával, že ju niekedy skutočne použijú.

Po štyroch mesiacoch analýz znie verdikt jasne: FISR predstavuje ekonomický nátlak. Posúdenie však dospeje aj k nepríjemnému záveru, že najzjavnejšia odveta by poškodila samotnú Európu. Clá na americké cloudové a digitálne služby by zdražili prevádzku najpokročilejších modelov. Vylúčenie amerických poskytovateľov z verejných zákaziek stratilo význam: nariadenie o digitálnej suverenite to už aj tak urobí.

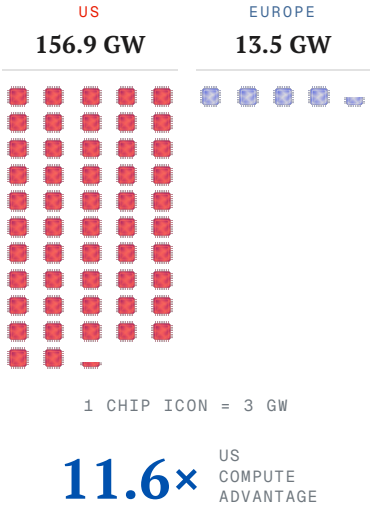
Navrhované protiopatrenia sa teda uchyľujú k menej nápadným zbraniam z arzenálu EÚ: pozastavenie ochrany duševného vlastníctva, ktorú americké laboratóriá využívajú v rámci jednotného trhu, a preverovanie – alebo blokovanie – amerických akvizícií európskych firiem. Sú starostlivo premyslené tak, aby zasiahli washingtonských vývozcov, ale zároveň sa nedotkli vlastných rozpočtov na výpočtovú kapacitu Európy.

Opatrenie, ktoré by spôsobilo najväčšiu bolesť, mieri priamo na dodávateľský reťazec v oblasti litografie: obmedzenie vývozu a servisu spoločnosti ASML pre americké továrne na polovodiče v Arizone. Je to zároveň radikálne opatrenie, krok, ktorý vyvolá reakciu, ktorú si Európa možno nebude môcť dovoliť.

Keď dôjde na hlasovanie, návrh neprejde, na kvalifikovanú väčšinu to nestačí. Holandsko s Írskom sú proti a odvolávajú sa na transatlantické vzťahy. Poľsko a Pobaltie, s očami uprenými na hrozbu z Ruska, hlasujú rovnako. Taliansko sa zdrží. Do záznamu potom jeden vysokopostavený predstaviteľ Komisie novinárom oznámi, že výsledok odráža „rozdielne národné pohľady na strategické prostredie“. Mimo záznamu jeden francúzsky úradník tým istým novinárom povie, že delegáti sa príliš boja Washingtonu na to, aby použili zbraň, ktorú budovali posledných desať rokov.

Caroline trávi väčšinu leta na krízových zasadnutiach. Tí istí ľudia, ktorí jej pred pár rokmi tvrdili, že všetko bude v poriadku, sa jej teraz pýtajú, či sa ešte dá niečo urobiť. Odpovedá im, že príležitosť na akúkoľvek zmysluplnú akciu sa uzavrela niekedy medzi rokmi 2025 a 2027. Teraz už môžu iba minimalizovať škody.

Február 2030 – Šok na trhu práce

Európske „medové týždne“ s predstieranou prácou, teda éra, keď ľudia chodili pracovať na záhradu, zatiaľ čo agenti za nich vykonávali prácu a firmy ich nesmeli prepustiť, netrvajú dlho.

Európske firmy, ktoré naďalej platia plný počet zamestnancov, nedokážu konkurovať štíhlejším americkým rivalom. Brzdia ich horšie modely aj menej dostupná a drahšia výpočtová kapacita. Šok zasiahne najskôr odvetvia najviac vystavené umelej inteligencii. Softvérové spoločnosti prehrávajú, pretože americká konkurencia uvádza produkty rýchlejšie a za zlomok nákladov. Stredne veľké poradenské firmy zisťujú, že najpokročilejšie modely dokážu ich rady ľahko predvídať.

A čo viac, AI systémy sa jednoducho neustále zlepšujú. Kontinuálne učenie sa často označovalo za poslednú prekážku skutočnej automatizácie kognitívnej práce. Ľudskí pracovníci si v priebehu kariéry budujú kontext, úsudok a nepísané, intuitívne znalosti. AI systémy začínali každú novú konverzáciu s tými istými „zamrznutými“ váhami. Dlhé kontextové okná a externá pamäť časť priepasti zacelili, ale model sa počas nasadenia v skutočnosti nikdy nič nové *nenaučil*.

To sa však zmení. Keď najnovší model Atlasu strávi šesť týždňov v poradenskej firme, začne písať jej štýlom. Naučí sa, kto sa komu podriaďuje, ktorí klienti zle znášajú nepríjemné správy a o autoritu ktorého partnera sa možno oprieť. Systém nie je bezchybný, no zlyháva dosť zriedka na to, aby sa oplatil. Ohrozené sú zrazu aj profesie, ktoré mala chrániť potreba citlivého úsudku a nepísaná znalosť inštitúcie.

Pre AI prepustia priamo len málo ľudí. Firmy v krízovom režime však nevytvárajú nové miesta. Trh práce pre absolventov je najhorší za celé generácie. Advokátske kancelárie, banky, audítori a ďalšie firmy, ktoré si ešte môžu dovoliť najpokročilejšie modely alebo si včas zabezpečili dlhodobú zmluvu, nábor zastavili alebo výrazne obmedzili.

Carolinin mladší brat vlani v lete dorobil magistra v odbore logistiky a odvtedy si márne hľadá prácu. Raz mesačne zájdu na večeru v Paríži – platí ona – a pýta sa jej, či sa má rekvalifikovať. Nevie, čo mu na to povedať. Nedostatok zdravotných sestier je hmatateľný, ale on neznesie pohľad na krv. A na remeslo zase nie je stvorený. Prikývne, objedná si ďalšie pivo a ona ho nechá zmeniť tému.

Politici, ktorí si postavili kariéru na odpore voči AI, dostávajú za pravdu. Umiernenejší sa zúfalo pokúšajú zmeniť kurz. Protesty v európskych metropolách sa stávajú rutinou. Jedni žiadajú ochranu pracovných miest, druhí zákaz americkej AI, ďalší zákaz akejkoľvek AI. Všetci však chcú, aby konečne niekto niečo urobil.

Európske spravodajské služby už vyše roka upozorňujú na koordinované informačné operácie zamerané na európsku verejnosť. Posolstvá sú presne prispôsobené miestnym obavám: americké technológie vysávajú kontinent zvnútra, Washington zaobchádza s Európou ako s vazalom, transatlantický vzťah je jednosmerka. Nič z toho však nie je úplná lož. Haag a Berlín síce vydávajú podrobné správy, ktoré ukazujú prstom na Peking, ale verejnosť to viac-menej nezaujíma, keďže s podstatou tohto posolstva ľudia tak či tak súhlasia, bez ohľadu na to, kto ho práve podporuje.

Christian: ako je na tom európa

Caroline: Ľudia sú, pochopiteľne, nahnevaní.

Christian: tu to tiež nie je žiadna sláva

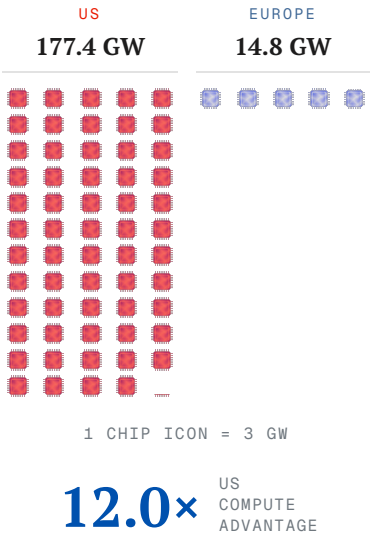
Christian: minulý týždeň zase niekto zapálil dátové centrum

Caroline: Videla som.

Christian: každému sa zdá, že prehráva

Christian: okrem labov

Jún 2030 – Ponuka, ktorá sa neodmieta

Čína vedie v robotike. Lenže teraz do toho ide naplno aj Atlas.

Atlas oznámi plán minúť stovky miliárd dolárov na priemyselné údaje a výrobné kapacity, aby dokázal vyrábať roboty v objeme porovnateľnom s Čínou. Jeho riaditeľ to zdôvodňuje jasne: Amerika stále vedie v softvéri AI a novému tímu pre modely sveta sa podarilo vyriešiť posledné softvérové prekážky univerzálnej robotiky. Fyzické dodávateľské reťazce sa však budujú celé roky. Ak Atlas získa náskok aj tu, výhoda sa bude ďalej násobiť: čoskoro budú roboty stavať továrne na výrobu ďalších robotov, rovnako ako AI píše kód, ktorým sa sama vylepšuje.

A Čínu je v čom dobiehať. Zatiaľ čo postaviť novú továreň na roboty trvá v USA dva roky, v Číne na to stačí iba sedem mesiacov. Desaťročie hyperškálovania dátových centier zanechalo USA energeticky vyčerpané a miestna verejnosť je voči všetkému, čo sa točí okolo AI, silne zatrpknutá. Nové závody narážajú na odpor miestnych obyvateľov a štátni politici sa radšej stavajú na stranu svojich voličov. Hoci je rast americkej ekonomiky nepopierateľne rýchly, naráža na limity v podobe infraštruktúry, nerovností a verejnej mienky.

CEO sa preto rozhodne, že najrýchlejšou cestou vpred nie je stavať, ale kupovať, teda prostredníctvom modernizácie už existujúcich závodov. S podporou spriatelených investičných fondov sa vydá na nákup priemyselných firiem s využiteľnou výrobnou plochou, ktorú by bolo možné preorientovať na výrobu kolových robotov, štvornožcov a humanoidov.

Vysoko na zozname sú európske automobilky. Najväčšia nemecká sa po rokoch čínskej konkurencie ocitne na pokraji bankrotu. Od vrcholu pred érou elektromobilov stratila 80 percent hodnoty a jej trhová kapitalizácia klesla na 18 miliárd eur. Pre Atlas s hodnotou 13 biliónov dolárov sú to drobné, no s veľkým potenciálom. Automobilka musí pre pracovné právo držať priveľa zamestnancov, nemá však z čoho platiť mzdy a akcionári už dva roky hľadajú východisko. Pre firmu, ktorá potrebuje špičkové továrne na desiatky miliónov robotov, je to ideálny cieľ.

Berlín nesúhlasí. Predaj zablokuje z dôvodov národnej bezpečnosti, ale zasvätení vedia, že tu ide skôr o národnú hrdosť.

Atlas necúvne. Riaditeľ zavolá americkému prezidentovi, ktorý už skôr verejne vyhlásil, že kto vyhrá robotiku, vyhrá ekonomiku, a že Čína postupuje rýchlejšie, než bude Washington tolerovať. Do 72 hodín Biely dom oznámi, že európsky dovoz áut zasiahnu astronomické clá. Oficiálne ten krok s pokusom o kúpu automobilky nijako nesúvisí.

O tri týždne neskôr je predaj spečatený, hoci je zamaskovaný ako partnerstvo. Nemecký štát získa v novom subjekte 20-percentný podiel a súčasné predstavenstvo si ponechá nominálnu kontrolu. V tlačovej správe sa slovo „európsky“ objaví celkovo jedenásťkrát.

Za oponou velí Atlas. Drží prevádzkovú väčšinu, licenčné práva k výrobnej platforme a predkupné právo na akékoľvek budúce navýšenie kapitálu. Zisky tečú cez holdingovú firmu v Delaware. Berlín si zachová tvár, ale to je tak všetko.

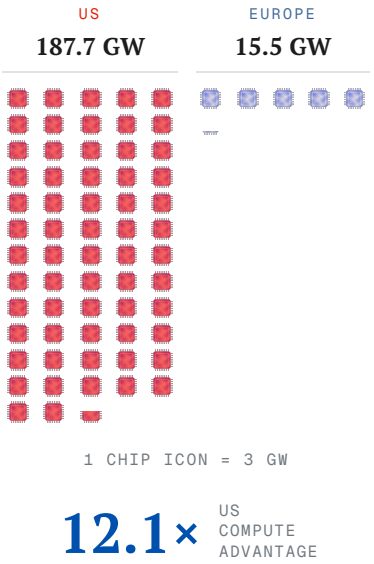
Tento vzorec sa v nasledujúcich mesiacoch niekoľkokrát zopakuje. Predstavenstvá majú fiduciárnu povinnosť konať v záujme akcionárov, a keď je ponuka vysoko nad trhovou hodnotou a alternatívou je insolvencia, sú záujmy akcionárov jasné. Jeden po druhom sú špičkoví výrobcovia – v oblasti robotiky, letectva či špecializovaní výrobcovia nástrojov – skupovaní a reštrukturalizovaní americkými podnikmi. Oficiálna verzia znie, že to chráni pracovné miesta a udržuje životne dôležité prevádzky na európskom území, ale v skutočnosti Európa nemá žiadny dôveryhodný protinávrh.

Christian: jedenásť

Caroline: Tiež som počítala.

Christian: to ma neprekvapuje

August 2030 – Modelový kolaps

Spojené štáty sa nesnažia zničiť Európu. Snažia sa poraziť Čínu v súťaži, ktorú považujú za existenčnú. Ale z miesta, kde sedí Caroline, je ťažké v tom vidieť rozdiel.

Európa si už niečím podobným, len v bledomodrom, prešla po finančnom kolapse v roku 2008. Sociálne záväzky stúpajú práve vo chvíli, keď vysychajú daňové príjmy. Vlády si požičiavajú na dlh s vidinou ekonomického rastu, ktorý ale neprichádza. Veritelia uťahujú úverové opasky. S každým ďalším krokom sa manévrovací priestor pre politikov zužuje a možnosti, ktoré im zostávajú, sú čoraz horšie.

V Paríži predkladá minister financií Národnému zhromaždeniu rozpočet, ktorému nikto v sále, vrátane neho samotného, neverí. Sú tu tri čísla, ktoré sa jednoducho nedajú zosúladiť: výdavky na sociálne zabezpečenie sa blížia úrovni z čias covidu, príjmy z daní z príjmov právnických osôb sú o deväť percent nižšie a desatina rozpočtu ide na obsluhu neustále narastajúceho dlhu. Jediný spôsob, ako aspoň predstierať, že to celé drží pohromade, spočíva v nastavení úplne nerealistických predpokladov hospodárskeho rastu, ktoré však každý okamžite prekukne.

Caroline to sleduje pri obede na telefóne. Myslí na brata. Prácu si nenašiel. Má študentský dlh, žiadne úspory a nasťahoval sa späť k rodičom. Niekoľko jeho priateľov urobilo to isté a niektorí začali hovoriť o tom, že sa presťahujú do Spojeného kráľovstva, ktoré – na prekvapenie mnohých – zvládlo prechod na AI oveľa lepšie ako väčšina krajín EÚ.

Moody's zníži výhľad ratingu Francúzska v priebehu jedného mesiaca na negatívny. S&P ho nasleduje. Samotné zníženie ratingu príde neskôr, ale trh to už teraz zohľadnil v cenách. Náklady na obsluhu francúzskeho štátneho dlhu sa prudko odtrhnú od nemeckých a rozdiel medzi nimi vystrelí na najvyššiu úroveň od zavedenia jednotnej európskej meny. Trhy si už nie sú isté, že francúzske euro a nemecké euro majú rovnakú váhu a že sa eurozóna dokáže vôbec udržať pohromade.

V septembri prekročí francúzska obsluha dlhu 12 percent rozpočtu. Do novembra agentúry prejdú zo štvrťročného preskúmania na priebežné. Tesne za nimi nasledujú Taliansko, Španielsko a Grécko, ktorých ratingy boli znížené. Vo všetkých štyroch krajinách sa peniaze, ktoré predtým prúdili do štátnej pokladnice, presunuli do amerických bilancií a

zostávajúca daňová základňa vyzerá vedľa rastúcich výdavkov na sociálnu podporu a obsluhu dlhu absolútne nepatrná. S každou prognózou sa predpoklady hospodárskeho rastu revidujú smerom nadol.

Približne v tom istom čase sa začnú objavovať pôžičky. Jeden fond podporovaný čínskym štátom poskytne úverovú linku portugalskej infraštruktúrnej banke. Druhý refinancuje tranže gréckeho štátneho dlhu za podmienok, ktoré žiadna európska inštitúcia nedokáže vyrovnať. Tretí ručí za jednu španielsku regionálnu vládu. Uniknuté memorandum Komisie tento model opisuje ako „strategicky motivované nasadenie kapitálu“. Nikto si nie je úplne istý, aká tá stratégia je. Niektorí analytici si myslia, že Peking chce ASML alebo licenčnú dohodu na EUV, iní nič konkrétnejšie, než aby sa Európa a Spojené štáty od seba vzdialili.

Christian: videla si tie čísla z francúzska

Caroline: Mňa viac znepokojujú tie čínske záchranné laná.

Caroline: Trhajú nás na kusy.

Christian: je mi to ľúto

Christian: vážne

Politické dôsledky na seba nenechajú dlho čakať. Protesty narastajú, až nakoniec prerastú do násilia. Na obrazovkách v Berlaymonte bežia nepokoje v Paríži a Ríme. V uliciach sú prevažne mladí ľudia, ktorých okrem pevného presvedčenia, že ich systém nechal na holičkách, nespája takmer nič iné. Populistické strany, ktoré sa často ostro vymedzujú voči AI a sú protiamerické, vedú v prieskumoch vo väčšine krajín EÚ. Európa sa rozpadá. Južná Európa potrebuje pomoc zo severu, no aj tie krajiny, ktoré nie sú úplne zničené dlhom a teoreticky by mohli pomôcť, ako napríklad Nemecko, majú plné ruky práce so svojimi vlastnými vnútornými krízami.

Jednota bloku sa začne rozpadať. Slovensko už Komisiu neberie vážne takmer v ničom okrem obchodu. Poľsko a pobaltské štáty, vystrašené Ruskom a nedôverčivé voči schopnosti EÚ ich ochrániť, sa užšie viažu na Spojené štáty. Severania si vybudovali vlastné dátové centrá, a teda aj

vyjednávaciu pozíciu, a vytvoria koalíciu bez Bruselu. Briti zasa usúdia, že brexit mal aspoň jednu výhodu: s Washingtonom môžu o AI rokovať priamo.

Za Atlantikom je situácia iná. Americká administratíva, ktorá doma čelí svojej vlastnej vlne odporu proti umelej inteligencii, zaviedla záruky pracovných miest a priame peňažné transfery v rozsahu, o akom Európa môže len snívať. Protesty tam síce neutíchli, ale vláda si kúpila čas. Tento kontrast neuniká európskej verejnosti ani európskym ministrom financií, ktorí chápu, že americkú reakciu financuje rast poháňaný umelou inteligenciou, aký ich vlastné ekonomiky nedokážu ponúknuť.

Do januára 2031 je euro pod neustálym tlakom. Kapitál odchádza z južnej Európy a nevracia sa. ECB zasahuje, zasahuje znova a potom jej dôjdu dôveryhodné nástroje. Koncom februára vkladatelia v talianskych a gréckych bankách presúvajú peniaze na sever rýchlejšie, než to ECB stíha vyrovnávať, a euro vo svojej súčasnej podobe už nie je niečím, čo by európski predstavitelia v súkromí obhajovali.

Christian: ako to zvládaš

Caroline: Som v poriadku.

Christian: príď do san francisca

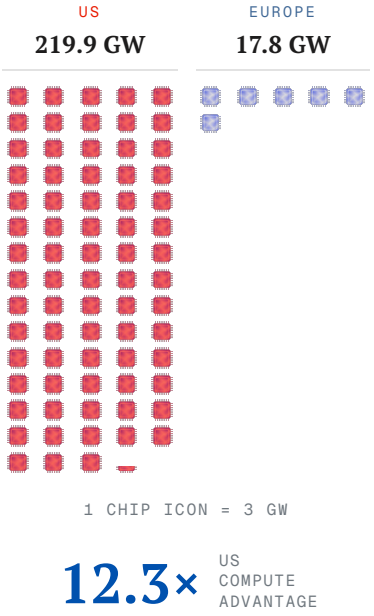
Christian: vážne. vzali by sme ťa hneď zajtra

Caroline: Nemôžem odísť.

Christian: prečo nie

Caroline: Niekto tu musí zostať.

Marec 2031 – Medzi obrami

Na začiatku roka 2031 je moc sústredená na dvoch miestach. Americké laby vedú v oblasti kognitívnych technológií, Čína naďalej vedie v oblasti fyzických technológií. Samotný Atlas má väčšiu hodnotu ako všetky kótované európske firmy dohromady. Tri najväčšie americké firmy v oblasti umelej inteligencie minú každá na výpočtový výkon viac, než EÚ minie na obranu. Vedúci čínsky výrobca humanoidov expeduje za mesiac viac kusov, než ich Európa vyrobí za celý rok.

Stále napätejšie transpacifické vzťahy vyniesli do popredia Taiwan. Továrne na polovodiče TSMC, kde sa vyrábajú najšpičkovejšie čipy na svete, sa nachádzajú prevažne na tomto ostrove. Náskok americkej kognitívnej umelej inteligencie pred čínskou sa za posledný rok ešte zvýšil a spolu s tým vzrástol aj strategický význam Taiwanu. V dôsledku toho sme svedkami drobných zrážok medzi námornými silami, ku ktorým pred dvoma rokmi dochádzalo možno raz za štvrťrok, teraz každý týždeň. Obe strany už vyskúšali zbraňové platformy riadené AI verejne a tie výkonnejšie v súkromí. Vo Washingtone sú AI laby a ministerstvo obrany prepletené natoľko, že rozlíšenie medzi nimi už takmer stráca zmysel. V Pekingu je táto integrácia formálnejšia. Komentátori a analytici bežne používajú slovo vojna, bez prívlastkov ako „obchodná“ alebo „studená“. Traja alebo štyria muži v každej metropole majú rozhodovaciu právomoc, ktorá by mohla viesť k plnohodnotnému konfliktu.

Európa je v zúfalom stave, aj keď to nikto z oficiálnych miest nie je ochotný povedať na rovinu. Spoločnosť je extrémne polarizovaná a sociálny model sa rúca. V krajinách najhoršie zasiahnutých šokom z nástupu AI sa hospodársky rast zastavil. V iných sa takmer odtrhol od životnej úrovne. V členských štátoch, kde prevládajú hypotéky s variabilnou úrokovou sadzbou, prudko vyskočilo percento nesplácaných úverov. S európskymi štátnymi dlhopismi sa obchoduje na úrovniach, ktoré sú zvyčajne vyhradené pre krajiny, kde ľudia vozia hotovosť na vozíkoch. Kedysi ekonómovia viedli debaty o tom, čím je spôsobená priepasť v bohatstve v porovnaní s USA – či ide len o dôsledok odpracovaných hodín, alebo či naopak európska kvalita života nie je vyššia. Teraz už tieto debaty utíchli. Každý, kto dnes odletí do Kalifornie, ten rozdiel vidí počas prvých minút po pristátí.

Európa má ale v rukáve posledné eso. Hoci sa jej za posledných päť rokov nepodarilo vybudovať vlastný sektor umelej inteligencie na hranici možností, stále ovláda to povestné úzke hrdlo, ktorým musí prejsť celý globálny technologický závod. ASML zostáva jedinou firmou na svete, ktorá dokáže vyrábať EUV litografické zariadenia používané na tlač tých najmodernejších čipov. Bez prístupu k jej strojom by USA nedokázali ďalej rozširovať svoj náskok v oblasti AI, a ak by k nim mala prístup Čína, pravdepodobne by Ameriku už pred nejakou dobou dobehla.

Peking dosiahol skutočný pokrok na domácich strojoch DUV a očakáva sa, že o rok začne ich masovú výrobu. Lenže to je príliš málo a príliš neskoro: jeden rok dnes pocitovo znamená celú večnosť a stroje DUV nevyrábajú najšpičkovejšie čipy, ktoré Čína potrebuje. USA medzitým postupujú dopredu každým dňom. Čínska vláda má veľké obavy, že superinteligentná AI je už na obzore, a nikto si nie je úplne istý, čoho všetkého by mohla byť schopná. Niektorí poradcovia sa obávajú, že by USA mohli použiť dostatočne pokročilú AI na neutralizáciu čínskeho jadrového odvetného úderu. Iní sa boja, že by takéto systémy mohli disponovať takou presvedčovacou schopnosťou, že by destabilizovali samotnú komunistickú stranu. Čínsky náskok v oblasti robotiky je síce nesporný, tieto obavy však nedokáže rozptýliť.

Peking teda ešte viac pritvrdzuje v stratégii, ktorú razí už dva roky. Úvery pre južnú Európu naďalej rastú a podmienky sú čoraz veľkorysejšie. Informačné kampane naberajú na intenzite. Európski lídri dostávajú signály o tom, ako by mohol nakoniec vyzerať užší vzťah: privilegovaný prístup na trh, spoločná výroba robotiky a miesto za rokovacím stolom, z ktorého ich Washington v podstate vytlačil. Navyše sa po prvýkrát výslovne spomína názov spoločnosti ASML a jej technológia EUV. Päť rokov v pozícii vazala Washingtonu zanechalo na európskom sebavedomí hlboké jazvy a v niekoľkých hlavných mestách sa tak po prvýkrát začína úplne vážne diskutovať o inej alternatíve.

Čína sa snaží Európu odtrhnúť a darí sa jej to viac, než je Washingtonu príjemné. Pentagon považuje stratu kontroly nad ASML za hrozbu porovnateľnú so šírením jadrových zbraní. Biely dom preto dospeje k záveru, že potrebuje priamu kontrolu nad touto firmou teraz, kým táto možnosť ešte existuje. Hovor mieri do troch krajín, ktoré tomu môžu zabrániť: do Holandska, kde má ASML sídlo, a do Nemecka a Francúzska, bez ktorých povolenia by žiadna holandská vláda na nič podobné nemohla pristúpiť.

Americký viceprezident predloží ponuku počas 40-minútového hovoru cez zabezpečenú linku. Samotná spoločnosť ASML sa má stať súčasťou spoločnej holandsko-americkej holdingovej spoločnosti, ktorú bude riadiť spoločné predstavenstvo, v ktorom bude mať Washington rozhodujúci hlas v otázkach výroby, zákazníkov a transferu technológií. Na oplátku USA ponúkajú kapitálovú injekciu v rozsahu, s ktorým sa Európa nemôže rovnať, čo umožní vybudovať rad nových výrobných závodov na americkom území. Čo je však ešte prekvapujúcejšie, Washington sľubuje aj priame finančné transfery európskym občanom, ktorých výška bude viazaná na americké zisky z AI. Začínali by skromne, približne na úrovni 100 eur na osobu ročne, ale postupom času by ďalej rástli.

Traja európski lídri sa rozhodnú, že do toho nebudú zasväcovať svojich kolegov z radov premiérov a prezidentov EÚ. Túto ponuku totiž nepovažujú za prijateľnú a obávajú sa, že ostatní by na nich vyvíjali tlak, aby ju prijali. Keď ponuku zdvorilo odmietnu, Biely dom ju zverejní a k cukru pridá bič. Ak ju EÚ nepodpíše, bude celý región v rámci Frontier Inference Services Rule odsunutý do 3. kategórie, čo by pre Európu znamenalo okamžitú a trvalú stratu akéhokoľvek súčasného i budúceho prístupu k americkej AI. USA dobre vedia, že držia v ruke všetky esá. Prostredníctvom svojich taiwanských partnerov si totiž stihli nazhromaždiť dostatok EUV strojov i servisného know-how na to, aby sa bez dodávok od ASML obišli dlhšie, než ako dlho dokáže Európa prežiť bez prístupu k najpokročilejšej AI.

Niekoľko európskych metropol osloví Číňanov v nádeji na protiponuku, ktorá by im dala priestor Washington odmietnuť. To, v čo dúfali, ale neprichádza. Peking dospel k záveru, že jeho „šarmantná ofenzíva“ už nestačí a že aj on musí zmeniť tón: ak Holanďania podpíšu zmluvu s Washingtonom, Čína prehodnotí podmienky vývozu vzácnych zemín. Rovnako budú prehodnotené aj vývozné licencie na robotiku. Čínske ultimátum má ešte kratšiu lehotu ako americké.

Európa má teraz na výber z troch možností a všetky sú zlé.

Podpísať dohodu s Washingtonom by znamenalo vzdať sa jediného európskeho vyjednávacieho tromfu a premeniť kontinent prakticky na americký protektorát. Ak by Čína splnila hrozbu a zastavila vývoz, zvyšok európskeho priemyslu by sa zároveň zrútil.

Spojiť sa s Pekingom, čo by znamenalo, že juh sa možno prestane topiť a Únia snáď prekoná svoju bezprostrednú fiškálnu krízu. Európa by však týmto krokom odovzdala Číne kľúče k budúcnosti a musela by čeliť

odvetným opatreniam Washingtonu, ktoré nedokáže ustáť ani s čínskou pomocou. Odsun do 3. kategórie by v takom prípade bol len začiatkom.

Ak Európa nepodpíše dohodu ani s jednou stranou, nezíska nič. Naopak, pocíti plnú nevôľu oboch veľmocí naraz. Súčasná strata prístupu k najpokročilejším americkým modelom a kľúčových surovín pre výrobu by už aj tak napätú Úniu zrejme definitívne rozvrátila.

Európska rada zvolá mimoriadne zasadnutie. Po štrnástich hodinách je posun minimálny. Rada nakoniec poverí delegáciu, aby odletela do Washingtonu s mandátom, o ktorom všetci v miestnosti vedia, že je zámerne nejednoznačný. Na rozdiel od bežnej praxe EÚ sa najdôležitejší aktéri rozhodnú priamo na mieste.

Schôdza sa koná v utorok ráno v Eisenhowerovej budove Výkonného úradu prezidenta. Európsku delegáciu vedú holandský premiér, francúzsky prezident, nemecký kancelár, poľský premiér, španielsky premiér a taliansky predseda vlády, každý v sprievode svojho ministra zahraničných vecí a poradcu pre národnú bezpečnosť.

Američania priviedli podobne vyzerajúcu skupinu, doplnenú o dvoch predstaviteľov v zadnom rade, ktorí nie sú nikomu predstavení a v ušiach majú slúchadlá.

Tieto slúchadlá sú napojené na najpokročilejší AI model, ktorý infiltroval každý európsky kanál, ktorý dokázal nájsť. Vie, čo každý z európskych predstaviteľov povedal minulý utorok na vláde. Vie, kto z nich má nemanželský pomer, kto sa lieči na rakovinu prostaty a čia dcéra má problémy so zákonom. Vie, čoho sa každý z nich najviac bojí a čo je ochotný obetovať, aby sa tomu vyhol. Európania o tom nemajú ani tušenie.

Caroline je v podpornom tíme, ktorý si Komisia vzala so sebou do Washingtonu. Sedí v miestnosti pre delegácie o dve dvere ďalej a na obrazovke na stene sleduje uzavretý prenos.

Ešte pred poludním je jasné, že najvyšší predstavitelia sa nedokážu zhodnúť. Nemecký kancelár a poľský premiér tvrdo tlačia na dohodu s Američanmi. Španielsky premiér sa chce prikloniť k Číne, francúzsky prezident chce odmietnuť obe strany. Holandský premiér vyzerá chorľavo a taliansky premiér za tri hodiny sotva prehovoril.

Na poludnie vyhlásia prestávku. Najvyšší predstavitelia sa spolu so svojimi delegáciami rozbehnú do vedľajších miestností. Caroline vyjde von, aby si dala kávu a vyčistila si hlavu.

Na chodbe takmer narazí do talianskeho predsedu vlády, ktorý vyšiel z rokovacej miestnosti sám. Má vyzlečené sako a uvoľnenú kravatu. Je menší, než si ho predstavovala. Keď uvidí jej visačku, zastaví sa.

„Komisia?“

„Generálne riaditeľstvo pre obchod, pane.“

Chvíľu si ju prezerá. „Poďte so mnou.“

Idú pomaly. Je známy tým, že pred veľkými rozhodnutiami nečakane konzultuje situáciu s kýmkoľvek – s radovými zamestnancami, novinármi, svojím vodičom. Niekomu to pripadá sympatické. Či už je to náhoda, alebo nie, v európskej politike vďaka tomu prežil štyridsať rokov.

„Tam vo vnútri,“ povie, „každý opakuje tie isté argumenty, ktoré obhajujú už dva roky. Počul som to všetko.“ Pozrie sa na ňu. „Ktorá z tých troch možností vás desí najviac?“

Než odpovie, zamyslí sa.

„Nevybrať si nič vyzerá ako snaha nechať si otvorené zadné dvierka,“ povie. „Ale tak to nejde. Musíme sa aktívne rozhodnúť, inak budeme len bezmocne sledovať, čo s nami bude, a stavať sa do úlohy obetí. A Číňanom takú moc do rúk dať nemôžeme. Takže to musia byť Američania.“

Predseda vlády pomaly prikývne. Nepovie, či súhlasí. Ľahko ju poklepe po ramene, tak trochu otcovsky. „Ďakujem. Choďte si po tú kávu.“ Otočí sa a vykročí späť do zasadacej miestnosti.

Caroline ide na toaletu. Opláchne si tvár studenou vodou a pozrie sa na seba do zrkadla. Trasú sa jej ruky. Chytí sa okraja umývadla a čaká, kým to prejde. Cez malé okno vysoko nad jej hlavou vidí výhľad na washingtonskú oblohu, nevýraznú a jasnú.

O kúsok ďalej na chodbe rozhoduje šesť ľudí o osude európskeho kontinentu. Nevie, či na niečom, čo povedala, bude záležať.

Tuší, že skôr nie.

V ten večer sa vracia do hotela sama. Na marec je vo Washingtone chladno. Myslí na brata. Myslí na večierok v Hayes Valley pred šiestimi rokmi a na pokojnú istotu ľudí okolo stola, že sa svet čo nevidieť zmení.

Zabzučí jej telefón.

Christian: si v poriadku

Caroline: Šialený deň.

Christian: môj let mal meškanie

Christian: o hodinu môžeme zájsť na drink

Caroline: To by som rada.

Epilóg

Prepad Európy do bezvýznamnosti nebol nevyhnutný. Ešte aj v roku 2026 mohol kontinent zmeniť smer, keby mal odvahu a politickú vôľu siahnuť po razantných opatreniach.

„Nevchádzaj tíško do tej dobrej noci.
Zúr, zúr proti hasnúcemu svetlu.“

— Dylan Thomas, Botteghe Oscure, 1951.

Jún 2034 – Project Inheritance

Kupoly sú viditeľné z okna kuchyne. Sú štyri, biele a rebrované, tá najbližšia je možno tri kilometre ďaleko za kríkmi. Caroline sa dopočula, že ide o plnohodnotné prototypy mesačných základní, ktoré prechádzajú tlakovými testami v podmienkach simulujúcich kráter Shackleton. Za jasných nocí občas zazrie druhú, menšiu kupolu, zvnútra osvetlenú, v ktorej firma testuje bohviečo.

Býva v malom domčeku za mestečkom v Novom Mexiku. K najbližšiemu obchodu s potravinami je to dvadsať minút jazdy autonómnym autom. Práve oslávila tridsiatesiedme narodeniny. Je tu rok a pol.

Komisiu opustila v novembri 2031, osem mesiacov po rokovaní o ASML. Brusel sa stal pochmúrnym miestom. Leto pred jej odstúpením sprevádzala kríza okolo Taiwanu, keď štyri dni nikto nespal, pretože nikto nevedel, či sa úderné skupiny lietadlových lodí zastavia. Podala výpoveď, hoci nemala kam ísť.

Christian ju znovu požiadal, aby prišla do Ameriky. Znova povedala nie. O rok neskôr na to potom kývla. Na jar jej zomrela matka a v Belgicku ani vo Francúzsku jej toho okrem brata veľa nezostalo. Do San Francisca sa ale nepresťahovala. Neochotne od neho prijala peniaze a presťahovala sa sem, do Ameriky, ale nie do *tej* Ameriky.

S Christianom sa dnes vídajú častejšie. Firmu predal a podľa každého rozumného meradla je nesmierne bohatý. Časť peňazí vložil do projektu, ktorý označuje za najdôležitejšiu prácu svojho života.

Dnes ráno jej majú v súvislosti s týmto projektom zavolať.

Projekt sa volá Inheritance a jeho oficiálnym cieľom je vytvoriť čo najúplnejší záznam o tom, ako sa ľudstvo dostalo až sem. AI už pohltila všetko, čo je verejne dostupné, od e-mailov cez parlamentné záznamy až po podcasty. Podľa Christiana už zostávajú len súkromné veci.

Christian očakáva, že ľudstvo čoskoro začne osídľovať vesmír, hoci podrobnosti zostávajú nejasné. Lode sa budú vzďaľovať, komunikácia so Zemou bude pomalšia a zriedkavejšia, až raz celkom zanikne. Ľudské hodnoty sa začnú rozchádzať. Čím lepšie budú budúce spoločenstvá poznať vlastné dejiny, tvrdí Christian, tým lepšie budú schopné robiť rozhodnutia, s ktorými by súhlasili ich predkovia.

Keď jej to vysvetľoval prvýkrát, Caroline sa rozosmiala, ale on to myslel vážne.

Súhlasila, že poskytne rozhovor. Bola mu to dlžná – doslova, dal jej veľa peňazí – a navyše jej terapeutka, skutočná ľudská terapeutka, hovorí, že hovoriť o jej rokoch v Bruseli by pre ňu mohlo byť prospešné.

Notebook zacinká. Muž, ktorý sa po kliknutí na tlačidlo objavil na obrazovke, má niečo málo cez štyridsať. Má tmavé vlasy a na sebe mäkký sivý sveter. Sedí v miestnosti, ktorá vyzerá ako pracovňa. Predstaví sa ako Daniel.

Caroline si ho chvíľu prezerá. „Bože, ako ja neznášam, že nie ste skutočný."

„Ja tiež," povie s úsmevom. „Vyhovuje vám tento vzhľad? Zistili sme, že ľudia sú otvorenejší, keď sa redaktor prezentuje spôsobom, ktorý im je príjemný."

„Je v poriadku," povie.

„Ďakujem. Môžeme začať, keď budete pripravená."

Uvarí si kávu, vráti sa a sadne si. On čaká, bez toho, aby robil čokoľvek, čo by vôbec vyzeralo ako čakanie.

„Som pripravená."

Redaktor prikývne. „V Komisii ste pracovali pod troma riaditeľmi. Rozumeli tomu, čo sa vtedy dialo?"

„Žiadny z nich to nepochopil včas. Môj druhý riaditeľ síce vedel, že AI bude ekonomicky dôležitá, ale myslel si, že bude dôležitá skôr ako iPhone. Nedochádzalo mu, že pohltí celý svet. Moja tretia riaditeľka už chápala, že pohltí celý svet, ale myslela si, že máme desať rokov. Mali sme dva."

„A vy?"

„Ja som to pochopila zhruba o rok skôr ako väčšina kolegov. Čo bolo asi o tri roky neskôr, než bolo potrebné."

„Vráťme sa do leta 2026. Pred Štrasburgom. Aké to vtedy bolo obdobie?"

„Zvláštne. Neisté. Nemecký kancelár sa práve vrátil zo San Francisca a zdalo sa, že je otvorený zásadným opatreniam. Rovnako tak francúzsky prezident a môj šéf. Pár týždňov to vyzeralo, že sú dvere otvorené. Prebdela som vtedy veľa nocí."

„Čo ste svojim nadriadeným odporúčali?"

Zamyslí sa nad minulosťou. „Potrebovali sme ten hardvér na vlastnej pôde. Dátové centrá, čipy, energetické zdroje. Ukotvené pod európskym právom, v jurisdikciách, ktoré by si Washington nemohol zabrať so šesťhodinovým predstihom. Nie ten päťročný proces schvaľovania gigatovárne

pre AI, na ktorý boli všetci takí pyšní. Skutočná výpočtová kapacita. Čísla mali byť v desiatkach gigawattov. Mali sme postupovať ako krajina vo vojne."

Redaktor zdvihne obočie. „Lenže Európa vtedy disponovala len piatimi percentami globálnej výpočtovej kapacity."

„To sme mohli zmeniť. Globálna výpočtová kapacita sa skoro každý rok zdvojnásobovala. Mohli sme sa o päť rokov dostať na pätnásť, možno dvadsať percent, keby sme to naozaj veľmi chceli. To by stačilo na pokrytie väčšiny európskych zákazníkov. Hrozba straty prístupu k takémuto množstvu výpočtovej kapacity by Washington odradila od toho, čo nakoniec urobil."

„Ako by ste to urobili?"

„Európske firmy by to samy nezvládli. Potrebovali sme partnerstvo aj s Američanmi. V prvom rade nešlo o peniaze. Dotácie by pomohli, ale cloudoví giganti peniaze mali. Potrebovali rýchlosť. Boli uprostred šialenej súťaže o to, kto skôr uvedie na trh nový model. Spustenie jediného dátového centra o mesiac skôr malo pre nich hodnotu v miliardách.

Tvrdila som, že Európa má zriadiť osobitné zóny pre výpočtovú infraštruktúru, skrátiť povoľovanie z dvoch rokov na tri mesiace a odstrániť každú zbytočnú prekážku. Vytvoriť tímy, ktoré prepoja firmy vyvíjajúce AI, dodávateľov energie a samosprávy. Prestavať odstavené elektrárne, pri ktorých už existuje pripojenie do siete. Budovať nové zdroje energie s maximálnym nasadením. Oklieštená verzia tejto myšlienky sa napokon dostala do balíka EÚ, no nikdy sme ju naozaj neuskutočnili."

„Prečo nie?"

„Pretože rozvinúť americkým cloudovým gigantom červený koberec vyzeralo ako pravý opak suverenity. Zástancovia Eurostacku si chceli vybudovať vlastný ideál, lenže mali desaťročné oneskorenie. Povedala som im, že v skutočnom svete si nemôžeme postaviť všetky dátové centrá sami, takže musíme zaistiť, aby tie, ktoré sa *skutočne* postavia, boli pevne ukotvené k našej podlahe. Lenže nikto nechcel byť ten politik, ktorý tú vetu vysloví. Bolo to príliš ponižujúce."

Redaktor prikývne.

„Písali ste tiež o koalícii stredných mocností."

„Áno. S ASML sme to kráľovsky zbabrali, ale dalo sa tomu predísť. Problém bol, že sme sa snažili koordinovať dvadsaťsedem členských štátov. Menšia skupina stredných mocností – Holandsko, Nemecko, Francúzsko, Nórsko, Spojené kráľovstvo, Kanada, Japonsko, Južná Kórea, možno s asistenciou Európskej komisie – by to možno spoločne dokázala. Väčšina týchto krajín mala v rukách významné páky. Úzke hrdlá v dodávateľskom reťazci, talenty v oblasti umelej inteligencie, energetiku.

Celý tento dodávateľský reťazec v oblasti umelej inteligencie prechádzal len cez niekoľko miest a väčšina z nich nebola v Spojených štátoch. Nikdy sme sa neposadili s Japoncami alebo Kórejcami, aby sme im povedali: sme na tom rovnako, vy aj my, v zovretí dvoch impérií, pre ktoré sme len nástrojom, a spoločne máme oveľa väčšiu silu než každý zvlášť.

Nebolo by to ľahké. Každá z tých krajín mala s Washingtonom svoj vlastný komplikovaný vzťah. Ale existovala stredná cesta, ktorá bola aj v ich záujme. Nikdy sme sa ju ale poriadne nepokúsili nájsť."

Odmlčí sa. Z vedľajšej miestnosti počuje, ako domáci systém hučí a chystá pranie. Vonku na štrkovej ceste na chvíľu zastavuje štvornohá doručovacia jednotka.

„Čo ďalej?"

„Skutočná príležitosť sa naskytla v robotike a priemyselnej AI. Frontier Initiative bola prekvapivo úspešná vo vývoji svetových modelov AI, vďaka ktorým tí roboti nakoniec fungovali. Lenže sme nenadviazali priemyselné partnerstvá, nezverejnili sme údaje a nepreverovali sme zahraničné investície. Keď si to Atlas všimol, jednoducho tých výskumníkov a firmy skúpil."

Redaktor znovu prikývne. „A čo trh práce?"

„Mala som vo francúzskej vláde kamaráta, ktorý pracoval na reformách trhu práce. Neustále hovoril o tom, ako má Dánsko už tridsať rokov riešenie: ten koncept flexikurity. Spojením silného poistenia miezd, rekvalifikácie a skutočnej podpory pre ľudí, ktorí prišli o prácu, so slobodou firiem prepúšťať zamestnancov, ktorých pracovná náplň sa zmenila – tým poskytnete podnikom agilitu potrebnú na rozsiahle nasadenie umelej inteligencie, aby zostali globálne konkurencieschopné.

Ten model sme poznali. Dánske čísla sme videli. Lenže každý členský štát mal svoj vlastný zákonník práce a vlastné odbory a vlastnú politickú koalíciu a nikto nechcel minúť ten kapitál. Tak sa priepasť v produktivite ďalej prehlbovala a ochrana, ktorú sme údajne bránili, sa rozplynula."

Na chvíľu sa pozrie z okna.

„Veľa premýšľam o minuloročnom júni," povie, skôr pre seba ako pre neho. „O tých španielskych nepokojoch. Ako som ich sledovala v správach s pocitom, že je to niečo, čomu som nedokázala zabrániť."

Redaktor čaká. To mu ide veľmi dobre.

„Viem, že by som si to nemala dávať za vinu, ale dávam."

„Prečo?"

„Všetko, čo som doteraz opísala, bolo ekonomické: výpočtová kapacita, dodávateľské reťazce, pracovné právo. Oveľa dôležitejší bol podľa mňa príbeh, ktorý sa mi nikdy nepodarilo celkom vyriešiť. Vízia, prečo by ľudia vôbec mali chcieť, aby sa tieto veci uskutočnili.

Mali sme iba negatívnu víziu. Tie nám išli. Že nás to pohltí. Každé memorandum, ktoré som napísala, začínalo opisom toho, o čo prichádzame. Lenže pozitívnu víziu sme ponúknuť nedokázali. Nemôžete od ľudí chcieť, aby akceptovali roky chaosu s odôvodnením, že *inak to bude ešte horšie*.

Mali sme im povedať, ako vyzerá tá dobrá verzia nového sveta. Lenže my sme nevedeli, ako bude vyzerať. Nemali sme na to ani slovník. Viete, ja som sa snažila. Napísala som jedno zlé memorandum. Ale mala som v tom pokračovať."

Redaktor si zapíše poznámku do poznámkového bloku, ktorý neexistuje. „Myslíte, že tá chýbajúca pozitívna vízia bola dôvodom, prečo tie opatrenia nikdy neprešli? Hovorili ste, že politická situácia bola v lete 2026 nestála."

„Bola aj nebola. Ani lídri, ktorí tušili, čo prichádza, neboli celkom presvedčení. Každé opatrenie vyzeralo ako nepríjemný kompromis: rokovanie s ľuďmi, ktorých sme nemali radi, alebo porušenie pravidiel budovaných celé desaťročia. Museli by sme minúť všetok politický kapitál a obrovské množstvo skutočných peňazí na veci, ktorým voliči nerozumeli a ktorých prínos mal prísť až o niekoľko rokov. Suverenita bola abstraktná. Nie som si istá, či by tie zmeny dokázal presadiť politik, ktorý si nechcel zničiť kariéru. Ani či by to od neho bolo správne."

Redaktor zdvihne hlavu. „Povedzte mi k tomu viac."

„Neviem. Vážne neviem. Existuje verzia tohto príbehu, kde lídri, ktorí videli, čo prichádza, obetovali všetko, padli ich vlády, nahradili ich populisti, ktorí už tak či tak vyhrávali, tí potom celú politiku zvrátili a výsledok bol ešte horší."

„A napriek tomu ste tie memorandá písali."

„Videla som, že európsky model čaká kolaps. Otázka teda znela, či dočasne pozastavíte pravidlá pre jeden sektor, aby ste zachovali sociálny model inde – alebo či zachováte pravidlá všade a budete len prizerať, ako sa to celé rozpadá. Priklonila som sa k tej prvej možnosti. Niektorí kolegovia ma obviňovali, že zrádzam sociálnodemokratické korene Európy. Nazývali ma libertariánkou. Ale všetko, čo som písala, bol pokus ochrániť európsky projekt. Tradičné politické rozdelenie už jednoducho stratilo zmysel."

„Napadlo vám niekedy: mali by sme dupnúť na brzdu?"

„Samozrejme. Napadlo to mnohým. Keby existovalo tlačidlo na spomalenie, stlačila by som ho. Spoločnosť by dostala čas prispôsobiť sa a výskum bezpečnosti dobehnúť nové schopnosti. Európa však žiadne také tlačidlo nemala. Technológia vznikala v USA a Číne, ktoré medzi sebou pretekali.

Keby sme si vybudovali skutočnú vyjednávaciu silu, možno by sme ich prinútili spomaliť alebo sa aspoň spolu rozprávať. Nemali sme ju. Jediná zostávajúca cesta preto viedla cez AI, nie okolo nej.“

Odmlčí sa.

„Viete, snažila som sa nájsť vinníkov za toto všetko. Ale dospela som k záveru, že v tom príbehu neboli žiadni skutoční zloduchovia. Je to jednoducho tým, že systém, ktorý naše rozhodnutia vytváral, správne reagoval na podnety, ktoré dostal, a tie podnety, ktoré dostal, boli beznádejne nevhodné pre to, čomu sme čelili. Nebolo to zlyhanie jednotlivcov, ale zlyhanie vecí, ako je tok informácií, politické obmedzenia a rýchlosť, akou sa inštitúcie dokážu prispôsobiť. Toto nikto nechce počuť, lebo ak je to pravda, potom nie je na koho sa hnevať, a ľudia sa na niekoho hnevať potrebujú.“

Pozrie sa na redaktora.

„Čo si myslíte vy?“

Odmlčí sa.

„Môžem byť úplne úprimný?“

Zamračí sa.

„Myslím, že hovoríte nezmysly.“ Usmieva sa.

Pozerá naňho.

„Prosím?“

„Nie ten rozbor. Ten je v poriadku. Ale neverím, že odráža to, čo naozaj cítite.“

„Čože?“

„Rozprávate mi príbeh, v ktorom nikto za nič nemôže, v ktorom boli zle nastavené stimuly, v ktorom išlo o štrukturálne zlyhanie, v ktorom ani nie je jasné, či to lídri vôbec mali skúšať. Je to opatrný príbeh. Je to intelektuálne obhájiteľný príbeh. Ale nemyslím si, že je to príbeh, ktorému sama veríte.“

„Vy neviete, čomu verím.“

„To nie. Ale tipnem si. Myslím, že ste naštvaná. Len si nie som istý, na koho.“

Nepovie nič.

„Možno sa mýlim,“ povie redaktor. „Na veľa vecí nie som ten správny nástroj. Ale pýtali ste sa, čo si myslím.“

Dlho mlčí. Kupola za oknom má teraz inú farbu, ako keď hovor začal.

„Dobre. Chcete vedieť, na koho sa hnevám? Na Christiana. Práve teraz najmä naňho, pretože mi poslal zasranú umelú inteligenciu, aby sa ma vypytovala na najhoršie roky môjho života, a tá sa teraz ešte hrá na terapeutku. Hnevám sa, že som prijala jeho peniaze. Že sa mi stále pletie do života s tým nadšeným výrazom a ďalším *projektom, ktorý má zachrániť ľudstvo*. Projekt je zakaždým skutočný, peniaze sú skutočné a ja mu nikdy nedokážem povedať nie. Toto ste chceli počuť?“

„Časť z toho.“

„Čo to má znamenať?“

„Myslím, že odvádzate pozornosť.“

„Nepsychoanalyzujte ma.“

Pokrčí ramenami. Nastane ticho. Nevšimla si, že zviera hranu stola. Otvorí ústa a zase ich zavrie.

„Dobre. Chcete vedieť, na koho sa hnevám? Som zúrivá na Spojené štáty aj Čínu, že nás takmer zatiahli do tretej svetovej vojny. Na hŕstku mužov posadnutých mocou, ktorým sme dovolili rozhodovať o našej budúcnosti. Na AI laby, ktoré stavali tieto ‚nástroje‘ bez toho, aby vedeli, ako ich udržať pod kontrolou. A na európskych lídrov: na ich nekonečné lipnutie na pravidlách, okrúhle stoly a čakanie na chvíľu, keď bude politika konečne pripravená.

Politické prostredie nie je pripravené nikdy. Nebolo pripravené na covid ani na ruský útok proti Ukrajine. Napriek tomu sme konali. Zaviedli sme lockdowny a v rekordnom čase rozbehli očkovanie. Po inváziii sme postavili terminály na skvapalnený plyn a získali peniaze všetkých členských štátov na obranu východnej hranice. Porušovali sme pravidlá, pretože sme pochopili, že od toho závisí naša budúcnosť.

Viete, čo našim lídrom vyčítam? Nie hlúposť ani zlý úmysel. Nedostatok odvahy. Nechceli sa pozrieť na niečo, čo bolo ťažké pochopiť, ale očividne sa to dialo, a povedať: *urobím s tým niečo, aj keď ma to bude stáť kariéru*. Neurobil to nikto. Všetci videli iba miestne záujmy, išli za nimi a potom si rozprávali príbehy o tom, prečo boli práve tieto lokálne záujmy jediné, čo mohli brať do úvahy. A tie rozprávky boli sofistikované, skvele odôvodnené a absolútne irelevantné.

Je to, akoby vám pri dverách zazvonila veštica a oznámila, že sa do troch rokov musíte kvalifikovať na olympijských dvesto metrov voľným spôsobom, inak sa skončí svet. Takmer netrénujete. Do posilňovne zájdete raz za týždeň a nijaký realistický plán vás na olympiádu nedostane. Lenže veštica má pravdu. Čo urobíte? Mali by ste trénovať ako posadnutý, dobre spať, správne jesť a vzdať sa spoločenského života, pretože alternatíva je koniec sveta. Vy to však neurobíte. Voda je studená, radšej hráte tenis a podozrievate trénera, že mu ide iba o peniaze. Neurobíte nič. Presne to sme urobili my. Nechali sme to tak.

Presne to sme urobili. Povedali sme si, že sa to nedá, odišli domov a nechali veci plynúť. Preto som na nás všetkých taká zúrivá. Dalo sa to. Nie s istotou, ale šanca existovala. A my sme sa o ňu ani nepokúsili.“

Odmlčí sa. Až potom si uvedomí, že plače. Pred iným človekom neplakala celé roky, dokonca ani pred terapeutkou.

Redaktor má aspoň toľko taktu, že odvráti zrak.

„Viem, že ma stále vidíte,“ povie.

„Áno.“

„To nevadí.“

Utrie si oči. Vonku štvornožec cúva po štrku. Na krátky okamih sa zapadajúce slnko odrazí na jeho kovovom opláštení.

Je to skoro krásne, uvedomí si.